Ազգ
Azg armenian daily
6 ՕԳՈՍՏՈՍ 1998 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ #143 (1646)

Ադրբեջանը, Հայաստանը եւ Վրաստանը՝ աշխարհի չքավորագույն երկրների թվում

ԼՈՆԴՈՆ, 5 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Մեծ Բրիտանիայի կառավարությունը երկրի բնակչությանը կոչ է արել «փող նվիրաբերել օգնելու համար աշխարհի 80 ամենաչքավոր երկրներին՝ զարգացնելու կրթության, առողջապահության, ազգային համակարգերն ու չքավորներին օգնելու ծրագրերը»: Այդ «չքավորագույն պետությունների» պաշտոնական ցուցակում, որն այսօր ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի Լոնդոնի բյուրոյում ստացվել է բրիտանական կառավարական աշխատակազմից, ընդգրկված է մասնավորապես ԱՊՀ-ի վեց հանրապետություն՝ Ադրբեջանը, Հայաստանը, Վրաստանը, Ղրղզստանը, Մոլդովան եւ Տաջիկստանը:

Անգլիացիներին նվիրատվության նվազագույն չափ է առաջարկվում 100 ֆունտ ստեռլինգը: Ամենաաղքատ երկրներին, որոնց թվում նշված են նաեւ Անգոլան, Եթովպիան եւ Էրիտրեան, օգնության տվյալ համաշարժման ավարտվելը նախատեսված է 2000 թվականին:

Եվրոպական մյուս երկրների թվում ցուցակում նշված են Ալբանիան, Բոսնիան ու Հերցեգովինան եւ Մակեդոնիան: Մնացածներն Աֆրիկայի, Լատինական Ամերիկայի եւ Հարավարեւելյան Ասիայի պետություններ են:

ՍԱՆԻՏԱՐԻԱ

Համաճարակային վտանգ Հայաստանում

Միայն մնում է զարմանալ, թե ինչպես մինչ օրս Հայաստանում չի արձանագրվել որեւէ վարակիչ հիվանդության տարածուն համաճարակ: Հանրապետությունը փոքր է, բնակչության խտությունը մեծ (շուրջ 105 մարդ 1 քկմ-ին), կլիման խիստ ցամաքային է, կիզիչ արեւն այրում է շուրջ 4,5-5 ամիս եւ գլխավորը սանիտարահիգիենիկ վատթարագույն պայմաններ: Փողոցներում, կանգառներում, աղբակույտերի հարեւանությամբ ծեւավորված եւ ամրակցված տուկաներում վաճառքի հանված յուրաքանչյուր մթերք ներծծված է նախ եւ առաջ վարակով: Ջրազուրկ են Երեւանի եւ Արարատյան դաշտավայրի զգալի հատվածներ. այս տարածքներում, ի դեպ, կենտրոնացված է հանրապետության բնակչության 60 տոկոսից ավելին:

Հանրապետությունը ներկայումս գտնվում է սուր վարակիչ հիվանդությունների համաճարակի շեմին. առավել բարենպաստ պայմաններ են ստեղծված մալարիայի «վարակիչ տարածման» համար:

1994-ին հանրապետությունում արձանագրված էր մալարիայով հիվանդ 196 հոգի: Մինչդեռ արդեն իսկ 1963-ից Հայաստանում տվյալ վարակն արմատախիլ էր արված: Հետաքրքիր է նաեւ, որ 1994-ի բոլոր հիվանդների տկարության աղբյուրը բերովի էր այլ երկրներից:

1997-ին մալարիայով տառապողների թիվը հասել է շուրջ 900-ի, ընդ որում 60 տոկոսը վարակը ձեռք է բերել հայրենական «բերրի» հողի վրա: Առավել պայթյունավտանգ շրջաններից են Արարատը, Արտաշատը, Մասիսը, որոնց մի փոքր վերապահությամբ կարելի է դիտել Երեւանի արվարձանների կարգավիճակում: 1998-ի առաջին կիսամյակի ցուցանիշներն ավելի քան երկու անգամ գերազանցում են նախորդ տարվա համապատասխան գործակիցներին: Մալարիայի կորը Հայաստանում զարգանում է խիստ վերընթաց եղանակով եւ արդեն հասել է իր ծայրակետին: Այն, ինչ կատարվում է արանից հետո, սովորաբար կոչվում է համաճարակ:

Ի դեպ, ներկայումս մալարիայի համաճարակներ կան արձանագրված մեր հարեւան հանրապետություններում՝ Ադրբեջանում եւ Թուրքիայում:

ՀՀ առողջապահության նախարարությունն այսօր փնտրում է ի՞նչ անել: Երեկ, օգոստոսի 5-ին, նա ստիպված էր խոստովանել, որ «եթե չլիներ Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության նյութական եւ տեխնիկական օժանդակությունը, ապա աղետի չափերն այսօր կլինեին անկառավարելի»:

Ի՞նչ է պետք իրականացնել այսօր. մի՞թե ամենից նպատակահարմարն է հույսը դնել սոսկ միջազգային օժանդակության վրա: Ի դեպ, միայն 1988-ին ԱՀԿ-ն շուրջ 50 հազար դոլարի օգնություն է ուղարկել Հայաստան մալարիայի դեմ պայքարի ծրագրի շրջանակներում: Ինչո՞ւ չի խոսվել այս մասին: Ինչո՞ւ է ՀՀ առողջապահության նախարարությունը սպասել մինչ նախահամաճարակային իրադրության երեւան գալը:

Ինչո՞վ է զբաղվում ՀՀ բույսերի եւ սննդամթերքի կարանտինի վարչությունը. ո՞վ է եւ ո՞ւմ կամքով նվազեցրել հիշյալ հաստատության գործունեության չափերը: Ինչ ասես այսօր մուտք է գործում հանրապետական շուկա՝ փողոցներ, կայարաններ, շուկաներ եւ այլն: Ինչո՞ւ է արհեստականորեն ջրազրկվում երկիրը. ջրի պակասից բնակարաններն արդեն նեխում են:

Այս ամենը հետեւանք է հայրենական ջոջերի ծրագրերի՝ կապված ոլորտների եւ տարածքների բաժանման հետ: Ցավոք այս ծրագրերը դեռ ծաղկում են: Եվ ցավն այն է, որ հայը՝ աշխարհի քաղաքակիրթ ազգերից մեկը (իսկ սրանց թիվը մեծ չէ), հայտնվել է արեւադարձային քոչվոր ազգությունների կարգավիճակում, եւ այսօր միջազգային կազմակերպությունները մեզ նույն օգնությունն են ցուցաբերում, ինչպիսին իրականացվում է, օրինակ, Սոմալիում: Առանց ավելորդ երկյուղի հարկ է կանչել պատասխանատուներին. չէ՞ որ նրանք մալարիայով հիվանդանալու պատճառ եւ առիթ չունեն:

ԱՐԻՍ ՂԱԶԻՆՅԱՆ

ՀՐԱՎԵՐ

Ինչո՞ւ էր Բաքուն ձգտում թաքցնել

ԵՐԵՎԱՆ, 5 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՍՆԱՐ: Ադրբեջանի նախագահի մամլո ծառայությունը հանրապետական ԶԼՄ-ներին միայն այսօր է տեղեկացրել, որ «Հայաստանի նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը հրավեր է ստացել մասնակցելու սեպտեմբերի 7-8-ին Բաքվում կայանալիք Եվրոպա-Կովկաս-Ասիա տրանսպորտային միջանցքի ստեղծման միջազգային կոնֆերանսին»:

Ադրբեջանի նախագահի մամլո ծառայության այս տեղեկատվությունը հանրապետական ԶԼՄ-ները տարածել են «Պաշտոնական Բաքուն հաստատում է Հայաստանի նախագահին Բաքու հրավիրելու մասին հաղորդագրությունները» վերտառությամբ: Ամենայն հավանականությամբ, ադրբեջանական իշխանությունները հույսով էին մինչեւ վերջին պահը գաղտնի պահել այդ տեղեկությունը եւ ստիպված էին հայտնել տեղի ԶԼՄ-ների ճնշման տակ, որոնք, իրենց հերթին, այդ տեղեկատվությունը ստացել էին Երեւանից:

Ակնհայտ է, որ առաջին հերթին հանրապետությունում Ադրբեջանի նախագահի հրավերը սխալ մեկնաբանվելու վախից, նախագահի մամլո ծառայությունը այս տեղեկատվությունը «թուլացրել» է լրացուցիչ տեղեկատվությամբ, որ «նույնանման հրավերներ են ուղարկվել Եվրոպայի, Ասիայի, ԱՊՀ, ԱՄՆ-ի պետությունների եւ կառավարությունների ղեկավարներին: Սպասվում է, որ կոնֆերանսի աշխատանքներին կմասնակցեն ՄԱԿ-ի, ԵՄ-ի եւ մի շարք այլ միջազգային կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ»:

Հասկանալի է, որ Հեյդար Ալիեւը դեռ չէր ցանկանում «չարացնել» ընդդիմությանը, առավել եւս, որ նախագահական ընտրությունները, ինչպես ասում են, սարերի հետեւում չեն: Մյուս կողմից, ընտրությունները տեղի են ունենալու հոկտեմբերին, իսկ կոնֆերանսը՝ սեպտեմբերին: Միամտություն կլիներ կարծել, թե Բաքվի իշխանությունները հույսը դրել էին նրա վրա, որ հայկական պատվիրակության, առավել եւս երկրի նախագահի ժամանումը Բաքու աննկատ կմնար:

Ուրեմն ինչո՞ւ էր պաշտոնական Բաքուն թաքցնում այն, ինչ վաղ թե ուշ ակնհայտ էր դառնալու...

Ինքնին հասկանալի է, ինչպես հայտնում են որոշ ադրբեջանական ԶԼՄ-ներ վկայակոչելով «անկախ քաղաքագետներին», բացառված չի, որ Ալիեւի՝ Երեւան ուղարկած հրավերը, հնարավոր է, «ղարաբաղյան հակամարտության լուծման համար երկկողմ հայ-ադրբեջանական կապեր ստեղծելու ճանապարհին առաջին քայլն էր»: Մինչ այժմ հարեւան պետությունների ղեկավարների հանդիպումները տեղի էին ունեցել երրորդ երկրի տարածքում՝ հիմնականում ԱՊՀ անդամ երկրների գագաթաժողովների ընթացքում:

Նախագահը ընդունեց խմբագիրներին

Երեկ կայացավ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի ավանդական դարձած երկամսյա հանդիպումը զանգվածային լրատվամիջոցների ղեկավարների հետ:

Ներկայացնելով երկրում իրականացվող տնտեսական եւ քաղաքական ծրագրերը, Ռոբերտ Քոչարյանը նշեց, որ նկատվող դրական տեղաշարժերը զարգացման միտումներ են ակնկալում եւ շուտով արդյունքները տեսանելի կլինեն: Խոսվեց նաեւ արտաքին քաղաքականության բնագավառներում տեղ գտած փոփոխությունների ու ընթացիկ խնդիրների, տարածաշրջանային ծրագրերում Հայաստանի մասնակցության, քաղաքական հնարավոր զարգացումների, այլ հարցերի շուրջ:

Հանդիպման մասնակիցները եւս իրենց նկատառումներն արտահայտեցին ներկա քաղաքական իրավիճակի, տնտեսական առումով կարեւորություն ներկայացնող կառավարական որոշ գործարքների վերաբերյալ:

Մեկուկես ժամ տեւած զրույցի ընթացքում նախագահը պարզաբանումներ տվեց ներկաներին հետաքրքրող բազմաբնույթ հարցերին:

ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՄԱՄԼՈ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿ

«Ես սովոր չեմ այսքան գովեստի»

Երեկ գրողների դահլիճը լեփ-լեցուն էր Պերճ Զեյթունցյանի արձակագրի, դրամատուրգի եւ հրապարակախոսի երկրպագուներով ու հյուրերով: Երեկույթը, որը տեւեց շուրջ 3 ժամ, բացեց «Գրական թերթի» գլխավոր խմբագիր Յուրի Սահակյանը՝ ընթերցելով թերթի ողջ անձնակազմի կողմից գրված շնորհավորական ուղերձը: Գրողների միության նախագահ Հրանտ Մաթեւոսյանը շնորհավորեց հոբելյարին եւ նշեց, որ երիտասարդ տարիներին անգամ խանդ զգացել Պերճ Զեյթունցյանի հանդեպ, սակայն հետագայում ընտրեց նրան իր հետագա գործընկերների ցուցակում եւ չի սխալվել: Այնուհետեւ Վ. Մնացականյանը մանրամասն ներկայացրեց Պերճ Զեյթունցյանի հրապարակախոսությունը եւ նրա կարեւորությունը ավելացնելով, որ նրա գրական հասակը հասունացել եւ ծփում է բերքից:

Մշակույթի նախարար Ռ. Շառոյանը բարձր գնահատեց գրողի աշխատանքային ողջ գործընթացը, շնորհավորեց 60-ամյակի կապակցությամբ եւ ընթերցեց ու հոբելյարին հանձնեց նախարարության հուշանվերն ու ուղերձը: Մեկը մյուսի հետեւից ամբիոնին էին մոտենում «Նորք» ամսագրի գլխավոր խմբագիր Ռ. Հովսեփյանը, «Լիտերատուրնայա Արմենիա» ամսագրի գլխավոր խմբագիր Ալ. Նալբանդյանը, ԳԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրեն Լեւոն Հախվերդյանը, որը Պերճ Զեյթունցյանին բնորոշեց փիլիսոփայի թատերագիր շարունակողը Լ. Շանթի եւ Դ. Դեմիրճյանի, բժշկական ինստիտուտի ռեկտոր Վիլեն Հակոբյանը, ԹԳՍ նախագահ Ե. Ղազանչյանը, ՊՀԹ գլխավոր ռեժիսոր Հ. Ղազանչյանը:

Տես էջ 8

Սեպտեմբերին եռակողմ հանդիպում Թեհրանում

ԵՐԵՎԱՆ, 5 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Աթենքում Իրանի դեսպանը Հունաստանի արտգործնախարարությունում քննարկել է սեպտեմբերին Թեհրանում կայանալիք Իրանի, Հունաստանի եւ Հայաստանի արտգործնախարարների հանդիպման հարցը: Ըստ «Իրանի ձայն» ռադիոկայանի, հանդիպումն անց է կացվելու տարածաշրջանային համագործակցությունն ընդլայնելու նպատակով:

ՉԵԽԻԱ

Վացլավ Հավելի կյանքը վտանգված է

Նոր կառավարության հաստատումը կախված է նրա ուրից

ՀԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆ
Պրահա

Դժվար է զուգահեռներ անցկացնել քաղաքական վայրիվերումների ու երկրի նախագահի առողջության միջեւ, սակայն Չեխիայի պարագայում դա թերեւս ամենադիպուկ բնութագրումը կարող է լինել: Միայն վերջին մեկուկես տարվա ընթացքում չորս անգամ վիրահատության ենթարկվեց 61-ամյա նախագահ Վացլավ Հավելը, հասցնելով այդ ընթացքում կրկին ընտրվել Չեխիայի նախագահ եւ այն էլ մեկ ձայնի առավելությամբ: Այդ նույն ժամանակամիջոցին հրաժարականներ տվեցին քաղաքացիա-դեմոկրատների կառավարությունը Վացլավ Կլաուսի գլխավորությամբ (ֆինանսական սկանդալից հետո) եւ Յոզեֆ Տոշովսկու կոալիցիոն կառավարությունը, որի գործունեությունն ի սկզբանե դատապարտված էր ժամանակավոր լինելու: Նոր խորհրդարանական ընտրությունները, որ տեղի ունեցան հունիսին, ավարտվեցին սոցիալ-դեմոկրատների հաղթանակով, որոնց առաջնորդ Միլոշ Զեմանը նախագահ Հավելի հանձնարարությամբ կազմավորեց նոր կաբինետը: Փաստորեն, 9 տարվա ընդմիջումից հետո իշխանության եկան «ձախերը»: Իսկ երկրորդ տեղը գրաված Վացլավ Կլաուսը դարձավ խորհրդարանի խոսնակ համաձայն սոցիալ-դեմոկրատների հետ «կնքած» ներքին պայմանավորվածության:

Իհարկե, քաղաքական այս տեղաշարժերը երեւի թե այնքան էլ լուրջ ազդեցություն չեն թողնում երկրի տնտեսության կամ արտաքին քաղաքականության վրա, որքան նախագահ Հավելի առողջական վիճակը: Նույնիսկ ամերիկյան դոլարը նրա վերջին երկու վիրահատություններից եւ նոր կառավարության կազմը ներկայացնելուց հետո չորս կետով զիջեց չեխական կրոնին:

Տես էջ 8

digitised by A.R.A.R.@

ԱՆՊԱՏԺԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆ

Օրենք չարաշահողները

Ավտոտեսուչի մոտ միշտ էլ վարորդն է մեղավոր

Ավտոմեքենա ունենալը այսօր հերոսություն է, ոչ միայն թանկ վառելիքի, այլեւ պետական բարձր հարկերի կողքին պետավտոտեսչության աշխատողների սահմանած ներքին հարկերի համար:

Փորձիր ավտոմեքենադ տանել տեխնիկական ստուգման: Ունես բոլոր փաստաթղթերը, մուծել ես պետական հարկերը, ավտոմեքենադ սարքին վիճակում է, բայց միեւնույն է, տեխնիկական ստուգում չես անցնի մինչեւ սահմանված գումարը չտաս:

Չես տա՝ հազար ու մի պատճառ կգտնեն, տվեցիր գումարը՝ ամեն ինչ ընկնում է իր տեղը, անսարքը դառնում է սարքին: Եթե այդպես չլիներ, այդքան վթարներ չէին լինի: Փաստեր որքան կուզեք, հարյուր վարորդից իննսունինը դա կհաստատի:

«Հրազդան» մարզադաշտի մոտ կանգնեցրինք ավտոմեքենան ու մտանք տոնավաճառ: Երբ դուրս եկանք, ավտոմեքենայի համարանիշը հանված էր, չնայած նույն տեղում կանգնած մյուս ավտոմեքենաների համարանիշները հանված չէին:

Տղաս անմիջապես ավտոտեսուչի հետ համաձայնության եկավ, վերցրեց համարանիշը, ավտոտեսուչը հեռացավ:

- Ինչո՞ւ նրան գումար տվեցիր, - զայրացած ասացի տղայիս, - թող տուգաներ, գոնե կմուծեինք պետական դրամարկղ:

Տղաս քմծիծաղ տվեց ու ասաց.

- Ամենալավը նրանց հետ համաձայնվելն է, ինչ ցանկանան, այն էլ կանեն, դու ոչինչ անել չես կարող: Հիշո՞ւմ ես «Գայլն ու գառը» առակը՝ ուժեղի մոտ միշտ էլ թույլն է մեղավոր: Նրանք այսօր շատ ուժեղ են:

Իսկապես, ինչո՞ւ օրենքի պաշտպանները այդպես դաժանորեն խախտում են օրենքը, ինչո՞ւ են չարաշահում իրենց դիրքը, ինչո՞ւ են այդքան ամբարտավան ու ինքնավստահ: Ավտոտեսուչներն այն պետական պաշտոնյաներն են, որ աշխատանքի բերումով ավելի շատ են շփվում տարբեր մարդկանց հետ, հետեւաբար պետք է լինեն ավելի հարգալից, բարեկիրթ: Բայց կյանքը հակառակն է ասում:

Պատահաբար ներկա եղա վեճի, որը սկսվել էր երկու ավտոտեսուչի եւ վարորդի միջեւ: Մայիսի 22-ին էր, կրկեսի հարեւանությամբ: Ավտոտեսուչները 229 SS 01 պետհամարանիշով, կարմիր ավտոմեքենայով էին (հունդայի), իսկ վարորդը 52-42 KA պետհամարանիշի «ժիգուլի» ավտոմեքենայով:

Վարորդը, շատ կիրթ, փորձում էր ապացուցել իր անմեղությունը, իսկ ավտոտեսուչները նրա հետ վարվում էին այնպես, կարծես վերջին հանցագործը լիներ: Չկարողանալով վարորդի փաստարկները հերքել (իհարկե, դա անել չէին կարող), ավտոտեսուչներից մեկը մյուսին հրամայեց. «Որ էդպես է, ավտոն տար պլաշատկա»: Երկրորդ ավտոտեսուչը կարծես դրան էր սպասում, մի կողմ հրեց վարորդին եւ ինքը նստեց ղեկին: Այդ քաշքուկը երկար կտեւեր, եթե չլիներ քաղաքացիների միջամտությունը:

Գուցե անհրաժեշտ էր իմանալ այդ ավտոտեսուչների անունը, բայց դրա անհրաժեշտությունը չեմ տեսնում, քանի որ շատերը միմյանց նման են (թեեւ իմանալը արդեն դժվար չէ): Եթե որեւէ մեկին փորձում ես ասել, թե կբողոքեմ, անմիջապես լսվում է խրոխտ պատասխանը. «Ուր ուզում ես բողոքիր»:

Այո, ոչ մի տեղ չես կարող բողոքել, որովհետեւ շղթայական ռեակցիայի նման բոլորը կապված են իրար: Անպատժելիությունը ծնում է պաշտոնի չարաշահում, ցինիկության հասնող ամբարտավանություն:

Ավտոտեսուչները առանց պատճառի կանգնեցնում են ավտոմեքենաները, ստուգում փաստաթղթերը, հատկապես այն ավտոմեքենաները, որոնց մեջ գյուղատնտեսական մթերք է երեւում: Գյուղացին, իր մթերքը, իր սեփական ավտոմեքենայով չի կարող շուկա հասցնել առանց ավտոտեսուչներին գումար տալու:

Այդ մասին չգիտե՞ն պետական այրերը, անշուշտ գիտեն, բայց ամեն ինչ մնում է նույնը: Գուցե դա նրանից է, որ միլիցիայի աշխատողների աշխատավարձը ցածր է, ինչպես նշում է ներքին գործերի նախարարը:

Այո, ցածր է, ինչպես բոլորինը, բայց դա չի նշանակում, որ կարող են ամեն ինչ անել ու մնալ անպատիժ: Բնակչության մեծ մասը հազիվ է հանապազօրյա հաց գտնում, իսկ տզրուկները նրանցից են կառչում:

Մի՞թե բոլորը չգիտեն, որ պետավտոտեսչության աշխատողները, ինչպես անցյալում, այնպես էլ այսօր քիչ-շատ ունեւոր խավին են պատկանում: Բայց ո՞վ է նրանց իրավունք տվել այդքան անպատկառ պահել իրենց:

Երբեմն հարկ է լինում որեւէ հարցով դիմել պետավտոտեսչություն: Հարցը երբեք չի լուծվի, եթե նախօրոք չպարզես, թե որքան է հարկավոր ու չտաս պահանջված գումարը: Նույնիսկ շատ հասարակ հարցն այնպես է բարդացվում, որ անկախ քեզանից գնում ես ամեն ինչի:

Անցյալում, եթե շատ հետեւողական էիր լինում քեզ հետ անօրինական վարված ավտոտեսուչի հարցում, ապա նրան անպայման պատժում էին, իսկ այսօր բոլորը գիտեն, որ բողոքելն անիմաստ է, չեն էլ փորձում դա անել:

Իհարկե, դա չի նշանակում, որ կարելի է ուրանալ ավտոտեսուչների օգտակար աշխատանքը, հատկապես կարգազանց վարորդների հարցում, որոնք այսօր այնքան շատ են, հատկապես արտասահմանյան մակնիշի մեքենաներինը: Բայց ցավում ես, որ ավտոտեսուչների մեջ քիչ կան գրագետ, իրենց գործին նվիրված արժանի մարդիկ:

Հասել է ժամանակը, որ ամենից առաջ պետական պաշտոնյան պահպանի օրենքը, չէ՞ որ փորձում ենք քաղաքակիրթ երկիր դառնալ:

ՎԱՉԻԿ ՔՈՒՆԻԱԹՅԱՆ

Չինաստանի նվեր 45 կարի մեքենաները հանձնվեցին հասցեատերերին

ԵՐԵՎԱՆ, 5 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետությունը ՀՀ սոցապ նախարարությանն է նվիրել 45 կարի մեքենա, որոնցից 16-ը օգոստոսի 5-ին սոցապ նախարար Գ. Եգանյանը հանձնեց 5 հասարակական կազմակերպությունների անապահով անդամների ընտանիքներին՝ «Զինվորի մայր», ՀՀ մայրության ֆոնդ, «Հույս-աշխատանք», Վազգեն Առաջինի անվան պատերազմի հաշմանդամների բարեգործական ֆոնդ եւ բազմազավակների համահայկական «Ճիրագ» բարեգործական միություն:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

Մնացած մեքենաներից 15-ը տրամադրվել է նախարարությանը պատկանող 9 մանկատներին, 14-ը՝ «Ալվա» եւ կանանց լիգայի «Գայանե» դուստր ձեռնարկություններին՝ պայմանով, որ ստեղծվեն աշխատատեղեր սոցիալապես անապահով ընտանիքների անդամներին ընդգրկելու համար: Ընդ որում, 6 ամսում չիրագործելու դեպքում նախարարությունը մեքենաները ետ կվերցնի:

Պրն Եգանյանն ասաց, որ սա Չինաստանի երկրորդ օգնությունն է, որը վկայում է Հայաստանի հոգսերի նկատմամբ չին ժողովրդի զգայուն վերաբերմունքի մասին:

Միջոցառմանը ներկա էր Հայաստանում Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության դեսպան Յան Կեժունը, որը, ինչպես արդեն հաղորդվել է, ավարտել է իր առաքելությունը Հայաստանում: Օգոստոսի 7-ին նա կմեկնի Չինաստան:

ՉԺՀ դեսպանատնից հայտնեցին, որ ՀՀ կառավարությունը համաձայնություն է տվել նոր դեսպանի թեկնածությանը: Սակայն չհաջողվեց պարզել նրա անձը: Մինչ նրա ժամանումը, որպես ՉԺՀ գործերի ժամանակավոր հավատարմատար հանդես կգա Սզի Յան Չինը:

Խմբ. կողմից.- Տեղեկացնենք, որ նվեր ստացող մի քաղաքացի՝ տղամարդ, մերժել է ընդունել կարի մեքենան, խնդրելով այն փոխանցել «Ճիրագ» միությանը: Այսպես էլ է պատահում:

Երեւանի փողոցները պետք է կանաչապատվեն

Երեւանի փողոցների մայթերին ամրացվել են երկաթյա խողովակներ, որպես մարդկանց անցման արգելակ, որը չի ծառայում իր նպատակին եւ թողնում է ոչ հաճելի տպավորություն:

Հատկապես Երեւանի կենտրոնում, նրա կենտրոնական մասում գեղեցիկ կլինի, եթե մայթերին կից, ծառամիջյան ազատ տարածություններում, փողոցի ամբողջ երկարությամբ տնկվեն 50-60 սմ բարձրությամբ մշտադալար թփուտներ եւ իսպառ վերացվեն երկաթյա արգելակ խողովակները:

Քաղաքի ազգաբնակչության մի մասն այդ աշխատանքն արդեն կատարում է՝ ջարդելով խողովակները եւ օգտագործելով այլ նպատակների համար:

Մայթերի եզրերին, ծառամիջյան ազատ հողատարածություններում, մշտադալար թփուտների տնկման փորձը Երեւան քաղաքում կա: Դրանք ներկայումս պահպանվում են քաղաքի առանձին պողոտաների փոքր հատվածներում՝ Մաշտոցի պողոտա, Ամիրյանի, Պուշկինի փողոցների անկյուններում: Դրանք գեղեցկացնում են քաղաքի նշված մասերը, էլ չեմ նշում քաղաքի կենտրոնում կառավարական տան մոտ պահպանվող մշտադալար թփուտների շերտերը:

Մշտադալար թփուտների պահանջը բավարարելու նպատակով քաղաքի արվարձաններում պետք է առանձնացնել 20-30 հա հողատարածություն եւ ձեռնարկել նրանց աճեցման աշխատանքները, կամ էլ տնկիները բերել Իջեւանի ծառատնկման փորձադաշտից:

ՀԱՅԿ ԽՈՒՐԴԱՎԵՐԴՅԱՆ
Պատերազմի եւ աշխատանքի վետերան

ՀԱՄԱՌՈՏ

Նոյեմբերյանը 1 ամիս առանց ջրի

ԵՐԵՎԱՆ, 5 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Նոյեմբերյան քաղաքի բնակիչներն արդեն 1 ամիս է, ինչ զրկված են ջրից: Վնասվել է Գիժարից սնվող քաղաքի 52 կմ երկարության ջրագիծը: Տեղի սարվորները ջրից օգտվելու համար մի քանի տեղից ծակել են խողովակաշարը: Ջրազրկված Նոյեմբերյանի բարձրահարկ շենքերից զարշահոտ է փչում, առկա է համաճարակի վտանգ:

Արագածոտնի դպրոցներում՝ համազգեստ

ԱՐԱԳԱԾՈՏՆ, 5 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Արագածոտնի մարզի 1-4-րդ դասարանների մոտ 14 հազար աշակերտներ այս տարի դպրոց կհաճախեն աշակերտական միանման համազգեստներով: Նախաձեռնության հեղինակը մարզպետարանի կրթության, մշակույթի եւ սպորտի վարչությունն է, իսկ պատվերն իրականացնում է Երեւանի «Մուշ» բաց բաժնետիրական ընկերությունը: Սեւ եւ սպիտակ կտորից կարված համազգեստը նորաձեւ է ու ճաշակով, որի վրա ծիրանագույն թելով ասեղնագործված է մարզի խորհրդանիշը Արագած լեռը: Այն աշակերտներին է վաճառվելու ինքնարժեքով՝ 6000 դրամ: Մոտ ապագայում միանման համազգեստներ կունենան նաեւ մարզի բարձր դասարանների 16 հազար սովորողները: Մարզպետարանի վարչությունում գտնում են, որ այս ծրագիրն, ըստ էության, սոցիալական ու տնտեսական խնդիրներից զատ, ունի նաեւ բարոյահոգեբանական նշանակություն:

Հայաստանում կանցկացվի արեւային տեխնոլոգիաների ցուցահանդես-վաճառք

ԵՐԵՎԱՆ, 5 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Կովկասյան տարածաշրջանի երկրներ արեւային տեխնոլոգիաներ ներմուծելու նպատակով 1998 թ.-ի նոյեմբերին անցկացվելու է տեխնիկական ցուցահանդես-վաճառք, եվրահամայնքի արեւային համակարգերի արտադրողները կներկայացնեն իրենց արտադրանքն ու ծրագրերը: Միջոցառման շրջանակներում նախատեսված սեմինարների ընթացքում կներկայացվեն վերլուծական աշխատանքներ տարածաշրջանի երկրների էներգետիկայի վերաբերյալ, ինչը հնարավորություն կտա որոշելու արեւային տեխնոլոգիաների հնարավոր շուկաները: Ցուցահանդես-վաճառքի մասնակիցները գործարար կապեր կհաստատեն արեւային առաջատար տեխնոլոգիաների վրա հիմնված սարքավորումների եվրոպական արտադրողների հետ: Ցուցահանդես-վաճառքը ֆինանսավորում է եվրոպական հանձնաժողովը: Այն կիրականացվի Աթենքի ազգային տեխնիկական համալսարանի էներգետիկ քաղաքականության միավորի, BCEOM ֆրանսիական խորհրդատվական ընկերության եւ եվրոպական արեւային արդյունաբերության միության կողմից:

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակութեան Է տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երեւան 375010, Հանրապետութեան 47
ֆաքս 562941, AT&T (3742) 151065,
e-mail INTERNET: azg2@arminco.com
Գլխաւոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ / հեռ. 529221
Տնօրէնութիւն / հեռ. 562863
Համակարգչային ծառայութիւն / 581841
Apple Macintosh
համակարգչային շարուածքը «Ազգ» թերթի
Յղումը «Ազգին» պարտադիր է
Նիւթերը չեն գրախօսւում ու չեն վերադարձւում
«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor
H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Ընթացիկ

ԱՍՈՒԼԻՍ

«Ասա ինչպիսի բանակ ունես, կասեմ՝ ինչ ազգ ես»

Երեկ, ժուռնալիստի տոնը տեղի ունեցավ ասուլիս, ուր լրագրողների հետ հանդիպեցին Հայաստանում գործող կանանց համանախագահների խորհրդի անդամ կազմակերպությունների ղեկավարները։ Ժուռնալիստների միության նախագահ Աստղիկ Գեւորգյանը ներկայացրեց հյուրերին, որոնց նպատակն է ԶԼՄ ներին տեղեկացնել հայկական բանակի զորամասեր կատարած իրենց ստուգայցի եւ ստացած տպավորությունների մասին։ Տկն Գեւորգյանը նշեց նաեւ, որ ժուռնալիստների միությունը սեպտեմբերի 4-ին նորից այցով նույնպես այցելելու է զորամասեր եւ դա միայն սկիզբն է այն ծրագրի, որի նպատակն է լուսաբանել բանակում առկա դրական ու բացասական երեւույթները։

Կանանց հանրապետական խորհրդի նախագահ Նորա Հակոբյանը նշեց, որ 15 հասարակական կազմակերպություններ առաջին համատեղ կլոր սեղանի ժամանակ շոշափել են երկու կարեւոր հարց. առաջին՝ կանայք եւ բանակը, երկրորդ՝ կանայք եւ դպրոցը։ Հինգ օր անցկացնելով ծայրամասային զորամասերում, հյուրերը բազմաթիվ զրույցներ են ունեցել թե՛ զինվորների եւ թե՛ սպայական կազմի հետ եւ ահա՛ նրանց տպավորությունը։

Բանակը կիզակետն է մեր ազգային շահերի եւ հասարակության համար պետք է լինի բաց կառույց, պետք է վերահսկվի հասարակական կազմակերպությունների կողմից։ Հատկապես զինվոր-սպա փոխհարաբերություններում դեռ կան լուրջ անելիքներ։ Զինվորներն այդ երկու տարիների ընթացքում կտրված են քաղաքի մշակութային կյանքից, թերթերն ու հեռուստացույցը շքեղություն են համարվում, ուստի դիտարկումներից հետո լուրջ խնդիր է առաջանում շարունակական դարձնել այցելությունները՝ ընդգրկելով լրագրողների, մտավորականների, արվեստագետների, նաեւ ծնողների։ Եթե բանակը բաց լինի բոլորիս առաջ, բաց բողոքները հնարավոր է իջեցնել չնչին տոկոսի։ Լուրջ խնդիր է աղանդավորների մուտքը բանակ, ինչը խոչընդոտում է զինվորական ծառայությունը եւ իր սեւ գործն անում։ Կա երկու լուրջ հիմնահարց, որը հասարակության ուշադրության կենտրոնում պետք է լինի։ Առաջինը՝ սոցիալական հավասարության, երկրորդը՝ ծառայության անվտանգության երաշխիքը։ Հատկապես մեծ ուշադրություն պետք է դարձնել սպայական կազմի մակարդակին ու սոցիալական հարցերը լուծելուն։ Իսկ բանակում ծառայողների մեծ մասը միջնակարգ կրթություն չունի, զարգացածության աստիճանը ցածր է ու այդ խնդրի շուրջ պետք է լուրջ մտածել, քանի որ բանակը մեր հասարակական քաղաքական կյանքի անմիջական անդրադարձն է, մեր ազգային հնարավորությունների ու կարողությունների սահմանագիծը։ Եվ միեւնույն ժամանակ մեր ազգային առանձնահատկությունների խտացումը, որն անմիջապես անդրադառնում է մեր բանակի որակի ու բոլոր հատկանիշների վրա։

Ի՞նչ է ակնկալում բանակը հասարակությունից. առաջինը՝ ֆիզիկապես առողջ, կրթական որոշակի մակարդակ ունեցող, ինչպես նաեւ ազգային գաղափարախոսությամբ դաստիարակված, բանակից չխուսափող զինվորներ, երկրորդը՝ բանակը հասարակությունից ակնկալում է բանակի նկատմամբ համապատասխան գիտակցության ձեւավորում, իսկ դա ձեւավորվելու է այն արժեքների գնահատմամբ, որոնցից մեկն ազգային արժեքն է՝ բանակը։ Ինչ ակնկալիք ունի հասարակությունը բանակից. առաջինը՝ սոցիալական հավասարություն սկսած զորակոչից մինչեւ զորացրում, երկրորդը՝ զինվորների անվտանգության երաշխիք, եթե մեծանա այդ երաշխիքի տոկոսը, ուստի բանակից խուսափելը կիջեցվի համարյա զրոյի։ Եղան մի շարք հարցադրումներ՝ կապված զորացրման ժամկետի, դրամաշորթության եւ հիվանդներին զորակոչելու շուրջ։

Վերջում Ալվարդ Պետրոսյանն ավելացրեց, որ այս անգամ նույնպես ծանրոցների մի խմբաքանակ ուղարկվեց բանակ. 3000 բրդյա ծածկոցներ՝ ուղարկված մեծամասամբ ԱՄՆ-ից եւ Լիբանանից։

ՄԱՐԻԵՏԱ ՄԱԿԱՐՅԱՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Նուրականոյց Սբ. Սարգիս մասուռ Ակնաշեն գյուղում

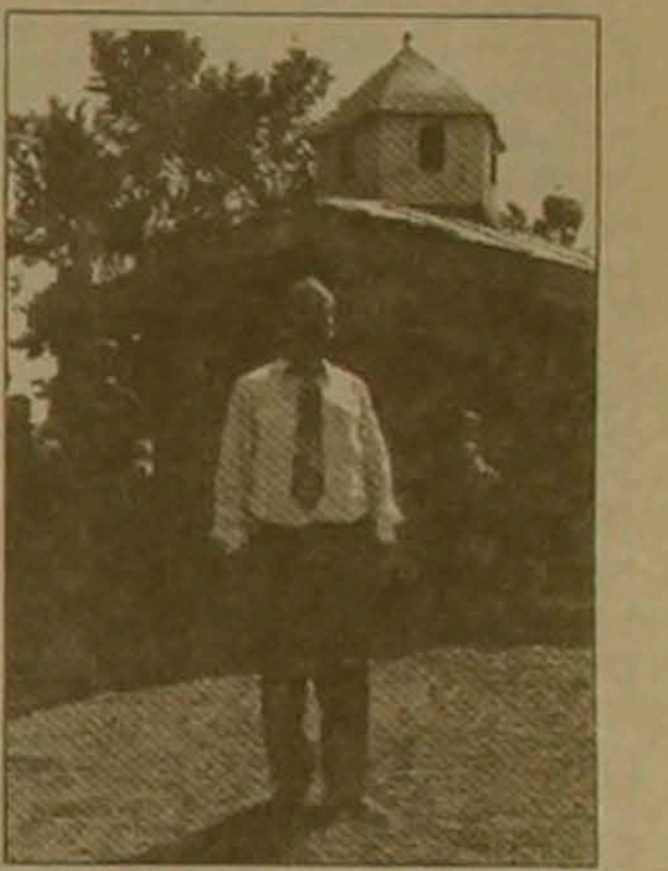

Այդ օրը վաղորդյան լույսը ոտքի էր հանել գյուղի ողջ բնակչությանը։ Եվ նրանք բացառիկ տրամադրությամբ, Եղիշե քահանայի առաջնորդությամբ, երգ-երաժշտության ուղեկցությամբ շարժվում էին դեպի գյուղի հարավ-արեւելյան տարածքում գտնվող մասուռը։ Այդ օրվան նրանք շատ երկար էին սպասել։ Եվ նրանց իղձն ի կատար ածեց հայրենիքի նվիրյալ զինվոր ու բարերար Վրեժ Գրիգորյանը։ Նա ոտքի հանեց գյուղի հավատավոր ու ազնիվ մարդկանց եւ «Շահնազարի սուրբ» կոչվող տարածքում հիմք դրեց մասուռ-սրբատեղի կառուցելու իր վաղեմի երազանքին։ Երկու ամիս շարունակ այստեղ ընթանում էր կառուցողական աշխատանքը։ Բարի ու ազգօգուտ գործ կատարելու խանդավառությամբ էին լցված Շահագիզ Ղազարյանն ու Սարդար Սարդարյանը (որմնադիրներ), Հակոբ Ստեփանյանն ու Կարեն Հովհաննիսյանը (բանվորներ)։ Կառույցին իր մասնակցությունն էր բերել նաեւ բյուրականցի Վազգեն Մկրտչյանը։ Ասես եկեղեցի ու տաճար կառուցող մեր նախնիների ամբողջ եռանդը փոխանցվել էր Արսեն Մկրտչյանին, Արշամ Տերտերյանին, Լեւոն Գրիգորյանին եւ մյուս նվիրյալներին։ Ընդամենը երկու ամիս։ Մասուռի օծման ծիսակատարությանը մասնակցելու համար եկել են հարեւան բնակավայրերից, էջմիածնից։ Ժամանել են հոգեւորականներ, մտավորականների ներկայացուցիչներ, լրագրողներ։

Երախտագիտության եւ շնորհավորանքի խոսքեր ասացին թոշակառու ուսուցիչ Վոլտեր Գալստյանը, Ներսես Սամվելյանը եւ ուրիշներ։ Նոր մասուռի օծման առթիվ մատաղ մատուցվեց ծիսակատարության մասնակիցներին։ Այնուհետեւ մասուռի տարածքում, կանաչապատ ծառերի ստվերում ծայր առան երգն ու երաժշտությունը, պարն ու լարախաղացի կատարումները։ Հանդիսությունը շարունակվեց մինչեւ երեկո։

Արցունքի կաթիլներն այտերին գյուղի տատիկ-մամիկները մայրաբար գրկում էին բարերարին՝ Վրեժ Գրիգորյանին, ու համբուրում շշնջալով՝ «Դու փրկեցիր մեր հոգիները, որդի», «Աստծո օրհնանքը քեզ եւ քո զավակներին», «Լույս դառնա ծնողներիդ հոգին», «Ոտքդ պագնեմ, Աստված, մեր աղոթքը հասավ քեզ»։ Իսկ բարերարի համար ավելի թանկ գնահատական, ավելի մեծ բերկրանք, ավելի մեծ հարստություն չկար։

– Ես մանկությունից զրկված եմ եղել հորից, մեր զրույցի ընթացքում ասաց Վրեժ Գրիգորյանը, եւ մեր բազմանդամ ընտանիքի հոգսն ու դժվարությունները կրել եմ բարեգութ մայրիկիս հետ։ Համոզվել եմ, որ դժբախտության ակունքներն անարդարության, կեղծիքի ու անհավատության մեջ են։ Բարությունն ու բարեգործությունը հատուցվում են երկնավորի կողմից, բարությամբ է ծաղկում սերը մարդկանց մեջ։ Ես այսօր ի կատար ածեցի իմ մանկության երազումը, իմ լուսահոգի մայրիկի պատգամը, իմ հոգու պարտքը՝ մարդու եւ Աստծո հանդեպ։

Եվ իրոք, որքան հրաշալի կլիներ կյանքը, եթե ամեն Աստծո որդի իր պարտքը կատարեր Վրեժ Գրիգորյանի եւ նրա ընկերների նման։ Այո, մեր ժողովուրդն ապրում է հոգեւոր արթնացման մի բարենպաստ շրջան։ Ենթատարածքի քահանա Եղիշեն մեզ հաղորդեց, որ շուտով եկեղեցու հիմք է գցվելու նաեւ սահմանամերձ Արախ գյուղում։ Այդպիսի մտադրություններ ունեն նաեւ Հայկաշեն, Մեծամոր եւ Ջրառատ համայնքները։ Իսկ ակնաշենցիներն ունեցան Աստծո իրենց տունը եւ ամեն տարի հունիսի 6-ին կհավաքվեն հանդիսավորությամբ նշելու Սբ. Սարգիս մասուռի օրը։

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՏԵՐՏԵՐՅԱՆ,
Էջմիածին

Ընտանեկան բժշկությունը Հայաստանում

Հանրապետությունում առողջապահության բարեփոխումների ծրագրերի զարգացման միտումները

ՀՀ առողջապահության նախարարության Առողջության առաջնային պահպանման կենտրոնը հիմնադրվել է 1998-ի փետրվարին։ Ու թեեւ գործում է 5 ամիս՝ կենտրոնի շուրջ օրըստօրե աճող բնակչության հետաքրքրությունն ու վստահությունն ակնհայտ են։ Կենտրոնի հիմնադիր-տնօրենն է բժշկական գիտությունների թեկնածու, առողջապահության կազմակերպիչ Վալերի Ավագյանը։

Կենտրոնի գերնպատակը Հայաստանում ընտանեկան բժշկության ներդնելն ու նրա ավանդույթները զարգացնելն է՝ ի նպաստ ազգաբնակչության առողջական վիճակի բարելավման։

«Մեզանում ընտանեկան բժշկության նախատիպը, իր, իհարկե, պարզունակ տեսակով, գոյություն է ունեցել վաղուց. գյուղական բժշկական ամբուլատորիաների տեսքով, ասում է Վալերի Ավագյանը։ Այնտեղ մի բժիշկը ողջ գյուղի բոլոր առողջապահական հարցերը լուծողն էր, ինչ խոսք, իր ունակությունների եւ հնարավորությունների սահմանում։ Այդ իսկ պատճառով մեզանում կա որոշակի փորձ ներդնելու Հայաստանում բժշկության այդ, ըստ իս, չափազանց օգտակար մեթոդը»։

Եվ ահա վերջերս մեր առողջապահության բնագավառում ակնհայտ միտում է դրսեւորվում կիրառել եւ զարգացնել այն, որպես ազգաբնակչությանը սպասարկող բուժօգնության հնարավոր լավագույն ձեւերից մեկը, ինչը, փաստորեն՝ հանրապետության առողջապահության ապագայի գլխավոր ծրագրերից մեկն է։ Այս նպատակները կյանքի կոչելու համար 1997-ին պետական բժշկական համալսարանում հիմնվեց ընտանեկան բժշկության ամբիոն, որի ղեկավարն է թերապեւտ-պրոֆեսոր, բժշկական գիտությունների թեկնածու Միքայել Նարիմանյանը։ Նույն նպատակով 1997-ին նաեւ ամբիոններ հիմնվեցին նաեւ առողջապահության ազգային ինստիտուտում եւ թիվ 1 բժշկական ուսումնարանում։ Արժե նշել, որ Միքայել Նարիմանյանի ղեկավարած պետական բժշկական համալսարանի ընտանեկան բժշկության ամբիոնը գործում է Առողջապահության առաջնային պահպանման կենտրոնի հենքի վրա։ «Ընտանեկան բժշկության ամբիոնի առաջնային նպատակը՝ ընդհանուր պրակտիկայի բժիշկներ պատրաստելն է։ Սա առաջին փորձն է Հայաստանում, պատմում է Միքայել Նարիմանյանը։ Որպես ինքնուրույն մասնագիտություն ընտանեկան բժշկությունը ձեւավորվել է 60-ականներին Կանադայում, ԱՄՆ-ում եւ Արեւմտյան Եվրոպայում։ Մեր ամբիոնը ուսանողների նախադիպլոմային եւ հետդիպլոմային փուլերում նպատակադրվում է պատրաստել ընտանեկան բժիշկ կոչվող մասնագետների»։ Դասընթացները մշակվում են արտասահմանյան երկրներում գոյություն ունեցող ծրագրերի հիման վրա, ինչպես եւ արտերկրի փորձագետների օգնությամբ։

Վալերի Ավագյան

«Անհրաժեշտ է ապահովել ուսումնական ծրագրի բարձր մասնագիտական, ակադեմիական մակարդակը. ճշգրտորեն սահմանազատել ընտանեկան բժշկի՝ այլ բժիշկ մասնագետների հետ համագործակցելու չափն ու եղանակը։ Այսինքն, պրոբլեմային լայն լուծում տալ տվյալ հարցին», ասում է Միքայել Նարիմանյանը։ Ընտանեկան բժշկությունն այն ինքնուրույն մասնագիտությունն է, որ ակնկալում է 3 բաղադրիչների՝ գիտելիքների, անհատական ունակությունների եւ տեխնոլոգիական ապահովության միասին գործող համալիրը։ Յուրահատկություններից մեկն էլ այն է, որ ընտանեկան բժիշկն անհրաժեշտաբար պետք է տիրապետի մի շարք միմյանց հարակից մասնագիտությունների։ «Նման մեթոդի կիրառման դեպքում, ասում է Վալերի Ավագյանը, ակնկալվում է թե՛ պետության, թե՛ ազգաբնակչության համար տնտեսական զգալի շահավետություն։ Բացի այդ, ընտանեկան բժշկին դիմողը բավական ժամանակ է խնայելու։ Ըստ վիճակագրական տվյալների, Ռուսաստանում եւ մի շարք այլ երկրներում ընտանեկան բժշկության ներդրումից հետո 30–35 տոկոսով կրճատվել են անտեղի հաճախումները առանձին բժիշկ մասնագետների մոտ»։ Վերոհիշյալ կենտրոնը, ամբիոնները եւ առողջապահության նախարարության համապատասխան ստորաբաժանումները նախատեսում են ընտանեկան բժիշկների պատրաստման նաեւ մեկ այլ եղանակ։ Դա տարիների փորձ ունեցող տեղամասային թերապեւտների, մանկաբույժների վերամասնագիտացում-կատարելագործումն է։ «Տեղամասային բժիշկները եւ նրանց հետ նախատեսվելիք նման ծրագիրը բնավ էլ հակամարտության մեջ չեն, շեշտում է կենտրոնի տնօրենը։ Հակառակը, այս ծրագրերը նպատակաուղղված են խրախուսելու եւ զարգացնելու նրանց մասնագիտական հնարավորությունները»։

Մեր հանդիպման ավարտին Վալերի Ավագյանը մտահոգություն հայտնեց հանրապետության առողջապահության համակարգի մասին. «Եթե այս բնագավառը շարունակի մնալ ֆինանսական նույն դրության մեջ, ապա մոտ ապագայում նրա ընդհանուր վիճակն ավելի ծանր կլինի։ Միայն մի փաստ. բժիշկները 4–5 ամիս աշխատավարձ չեն ստանում։ Կան նաեւ շատ լուրջ այլ խնդիրներ»։ Անդրադառնալով զրույցի բուն նյութին, Վալերի Ավագյանը եզրահանգում է. «Բնական է, որ ընտանեկան բժշկությունը մեզանում կիրառելու գործընթացում կան եւ կլինեն որոշ դժվարություններ, բացթողումներ։ Մենք չենք կարող կուրորեն վերարտադրել որեւէ երկրի փորձը, այլ պետք է գտնենք սեփական տարբերակն ու ճանապարհը։ Իսկ ժամանակը անշուշտ կանի իր ուղղումները բուժօգնության այդ կարեւոր ձեւն ու տեսակը Հայաստանում ներդնելու ու զարգացնելու գործում»։

Հայտնի մասնագետ, Մեչնիկովի անվան բժշկական ակադեմիայի ակադեմիկոս, դոկտոր, պրոֆեսոր Ալեքսեյ Իվանովը Երեւանում ծանոթանալով կենտրոնի աշխատանքներին, գրել է. «Հայաստանում ստեղծված Առողջության առաջնային պահպանման կենտրոնը համապատասխանում է միջազգային չափանիշներին ու պահանջներին»։ Մեզ մնում է ավելացնել միայն, որ կենտրոնը համալրված է բարձրակարգ մասնագետներով եւ նրանք ունակ են բազմակողմանի օգնություն ցույց տալու ազգաբնակչությանը, որը եւ ազատորեն կարող է դիմել նրանց։

ՀՀ առողջապահության նախարարության Առողջության առաջնային կենտրոնի հասցեն՝ Երեւան, Մոսկովյան փողոց 15

Թ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Պետերբուրգի Հայ առաքելական եկեղեցին

Հարցազրույց Սանկտ Պետերբուրգի եւ Հյուսիս-արեւմուտքի հայոց հոգեւոր հովիվ Հայր Եզրասի հետ

— Հայր սուրբ, հանդեսի ընթերցողներին պատմեք, խնդրեմ, ձեր ծառայության մասին:

- Ես Սանկտ Պետերբուրգի եւ Հյուսիս-արեւմուտքի հայոց հոգեւոր առաջնորդ Եզրաս աբեղա Ներսիսյանն եմ: Պաշտոնավարում եմ 1988 թ.-ից այժմ հանգուցյալ Ամենայն հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա-ի օրհնանքով: Այդ նշանակումից առաջ ես սովորում էի Սանկտ Պետերբուրգի հոգեւոր կաճառի ասպիրանտուրայում:

Այն տարիներին բոլոր հայկական եկեղեցիները փակված էին եւ փաստորեն չկար մի վայր, որտեղ ես կարողանայի հանդիպել հայրենակիցներիս հետ: Սկզբում հայերի գտա Պետերբուրգի համալսարանում: Նրանց հետ ծանոթանալով հասկացա, որ ուսանողների եւ դասախոսների մեջ կան զգալի թվով հավատացյալներ, որոնք անկեղծորեն ուզում են վերականգնել տաճարները եւ եկեղեցական համայնքները: Նրանք ոչ միայն ցանկանում էին դա, այլեւ պայքարում էին դրա համար: Աստծո օգնությամբ նույն 1988 թ. պաշտոնապես գրանցեցինք համայնքը, եւ մեզ վերադարձրին Սուրբ Հարություն եկեղեցին: Ռուսաստանում դա հայ համայնքին եկեղեցու շենք վերադարձնելու առաջին դեպքն էր: Ահավոր աղետների Սպիտակի երկրաշարժի եւ Սումգայիթի կոտորածի նախօրեին եկեղեցու հանձնումը մենք համարում ենք աստվածային նախախնամություն, քանզի բազմաթիվ հայեր եկեղեցու միջոցով հոգեւոր եւ նյութական աջակցություն ստացան: Մարդիկ կարողացան արժանավայել դիմագրավել այդ ծանր փորձությունները մխիթարանք գտնելով եկեղեցում: Եկեղեցուն առընթեր մենք կազմակերպեցինք հանգանակություն կարիքավորների համար, եւ այստեղ ես չեմ կարող խորին երախտագիտություն չհայտնել բոլոր պետերբուրգցիներին, որոնք իրենց ուժերի համեմատ հայերին օգնեցին այն ահավոր ժամանակներում:

Մենք ստիպված էինք շատ զբաղվել Սուրբ Հարություն եկեղեցու վերականգնմամբ, քանի որ տարիներ շարունակ եղել էր քանդակագործական արվեստանոց, որտեղ դրված էին Ստալինի, Բրեժնեւի եւ մյուս կոմունիստ առաջնորդների 5 մետրանոց քանդակներ: Փառք Աստծո, մեզ հաջողվեց վերականգնել համեմատաբար կարճ ժամկետում: 1992 թ. ավարտեցինք վերականգնումը եւ օծեցինք եկեղեցին: Այդ ժամանակվանից այնտեղ կատարվում են եկեղեցական բոլոր ծեսերը:

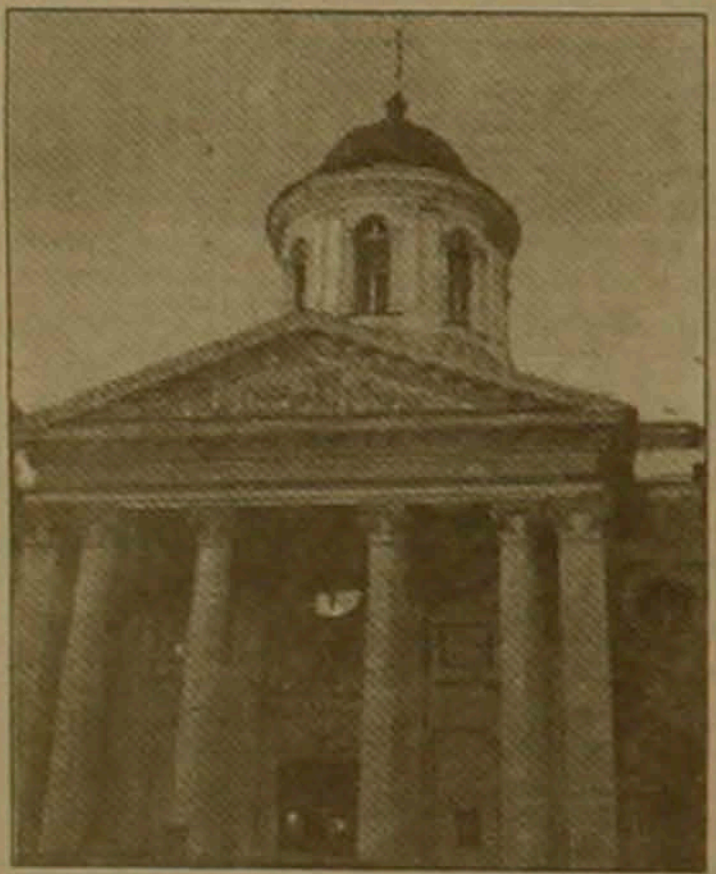

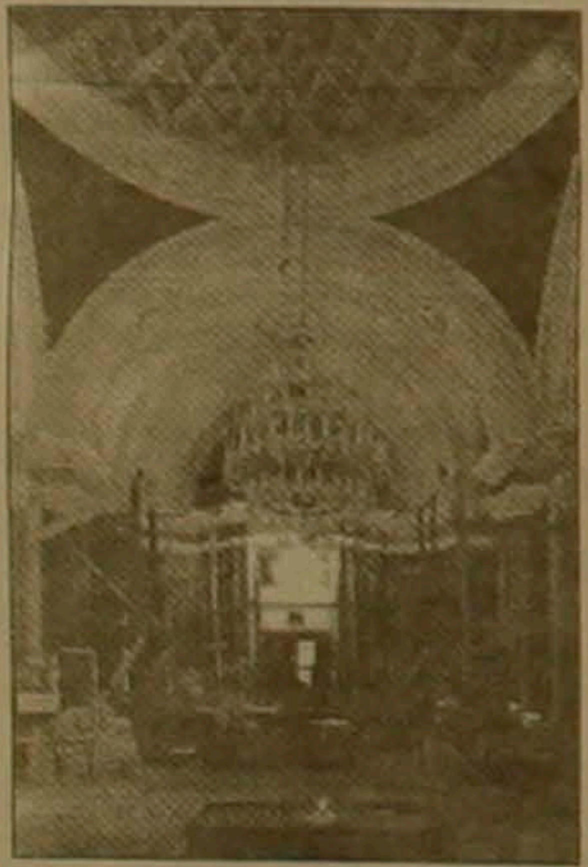

Նույն տարիներին վերականգնեցինք հայկական պատմական գերեզմանատան մի մասը, եկեղեցական տունը եւ այն փոքրիկ կառույցը, որտեղ ներկայումս գտնվում է մեր փուռը:

- Պետերբուրգում ե՞րբ է հայտնվել հայկական առաջին եկեղեցին:

- Վասիլեւսկի կղզու 3-րդ գծի եւ Մալի պողոտայի անկյունում հայկական առաջին եկեղեցին սկսեցին կառուցել արդեն 1740 թ., բայց դրա շինարարությունը չհաջողվեց ավարտել: Ավելի ուշ, Լազարյանների ընտանիքի նախաձեռնությամբ եւ Եկատերինա Բ-ի հրամանագրով 1771 թ. հայերին, այնուամենայնիվ, եկեղեցի կառուցելու հնարավորություն ընձեռվեց: Այսօր Սուրբ Կատարինե եկեղեցին Նեւսկի պողոտայի երկնագույն մարգարիտն է: Եկեղեցու ժամերգություններին երկու անգամ ներկա է եղել ինքը կայսրուհին, հաճախ այնտեղ է այցելել իշխան Պոտյոմկինը:

Իսկ Վասիլեւսկի կղզու Սուրբ Հարություն եկեղեցին կառուցվել է 1791 թ.: Կառուցման պատճառը Իվան Լազարեւի մինուճար որդու անժամանակ մահն էր, որն իշխան Պոտյոմկինի համհարզն էր եւ զոհվեց ռուս-շվեդական պատերազմում: Այդ ժամանակվանից եկեղեցին ընտանեկան դամբարան դարձավ Լազարեւների համար, որոնք լավ հայտնի էին Ռուսաստանում, որին մեծապես ծառայում էին անձնվիրաբար: Լազարեւները կառուցեցին 5 եկեղեցի 3-ը Մոսկվայում եւ 2-ը Պետերբուրգում, ինչպես նաեւ Մոսկվայի արեւելյան լեզուների ինստիտուտը (Լազարյան ճեմարանը), որտեղ ներկայումս գտնվում է Հայաստանի դեսպանատունը:

- Ե՞րբ եք ծրագրում ավարտել Նեւսկի պողոտայի Սուրբ Կատարինե եկեղեցու վերականգնումը:

- Մենք կուզեինք հիմնական աշխատանքներն ավարտել եկող տարի եւ անմիջապես էլ այնտեղ ժամերգություններ սկսել:

- Վերականգնման աշխատանքներից բացի ինչո՞վ եք զբաղվել այդ տարիներին:

- Մեր եկեղեցում գործում է կիրակնօրյա դպրոց, որտեղ հավաքվում է մինչեւ 90 երեխա: Մեկ տարում ստեղծեցինք գրադարան, որը մոտ 4 հազար գիրք է պարունակում Հայաստանի եւ հայ քրիստոնեության պատմության վերաբերյալ: Հիմնել ենք արվեստի պատկերասրահ, որտեղ կանոնավորապես անցկացնում ենք ցուցահանդեսներ Քրիստոսի Սուրբ Ծննդյան տոնի եւ Զատիկի առթիվ: Եկեղեցին երկու լեզվով լույս է ընծայում ամսաթերթ: Մենք ազգային հացատեսակներ լավաշ եւ մատնաքաշ ենք թխում բոլոր կարիքավորներին օգնելու համար: Մասնավորապես, մեր խնամակալության տակ ենք առել Վասիլեոստրովսկի շրջանի մանկատունը, որին կանոնավորապես թարմ հաց ենք մատակարարում: Ադրբեջանի հայտնի ողբերգական դեպքերից հետո մեր եկեղեցուն առընթեր հիմնվեց գաղթականների զավակների օգնության կենտրոն: Դարձյալ եկեղեցուն առընթեր գործում են Վետերանների միությունը եւ Հայ երիտասարդության միությունը: Այսպիսով, ջանում ենք թե հարազատ տուն լինել Պետերբուրգում բնակվող բոլոր հայերի համար եւ թե կարիքավորների հետ կիսել Աստծո բարիքները:

- Ինչպիսի՞ն է Պետերբուրգի հայ համայնքի թվակազմը:

- Նախ եւ առաջ ընդգծեմ, որ Պետերբուրգում հայ համայնքը «գրանցված է» շատ վաղուց: Քաղաքի ժամանակագրություններում առաջին հայերը հիշատակվում են արդեն 1708 թ.: 18-րդ դարի 30-ական թթ. Վասիլեւսկի կղզում արդեն գոյություն ուներ Հայկական փողոց: Այդ ժամանակ հյուսիսային մայրաքաղաքը դարձել էր արեւմուտքի եւ արեւելքի տարանցիկ առեւտրի խոշորագույն կենտրոն, որտեղ վճռական դեր էին խաղում տեղացի հայ վաճառականները: Այսպես, 1726 թ. ռուս-եվրոպական առեւտրի 90 տոկոսը կատարվում էր Սանկտ Պետերբուրգում եւ այդ առեւտրի 80 տոկոսն իրականացնում էին հայ վաճառականները: Ներկայումս Պետերբուրգում ապրում է մոտ 25 հազար հայ:

- Հայր Եզրաս, դուք ինչպե՞ս կգնահատեիք ժամանակակից հայերի կրոնասիրությունը:

- Մեր ժողովուրդը կարողացավ գոյատեւել միայն մեր հավատքի շնորհիվ եւ գիտակցում է դա: Մեր ամբողջ մշակույթը տոգորված է քրիստոնեական հավատքով: Հավատքը մեր կյանքն է, մեր հավատամքը, մեր ստեղծարար ուժը: Ինձ համար բոլոր հայերը հավատացյալ են եւ եկեղեցու զավակ: Ամեն հայ սրբավայր է համարում Հայաստանյայց եկեղեցին: Շատերը, իհարկե, եկեղեցու հանդեպ իրենց սերն ու հարգանքը վախից չցուցադրեցին կոմունիստական վարչակարգի օրոք: Բայց նույնիսկ այդ տարիներին կուսակցական ղեկավարներից շատերը գաղտնի մկրտում էին իրենց զավակներին:

- Հայր սուրբ, հայ եկեղեցին ինչո՞վ է տարբերվում մյուս հնօրյա եկեղեցիներից:

- Հայաստանյայց առաքելական ուղղափառ եկեղեցին քրիստոնեական աշխարհի հնագույն եկեղեցիներից մեկն է: Պատմական մի շարք վկայություններ (հայերեն, ասորերեն, հունարեն եւ լատիներեն) հաստատում են այն փաստը, որ Հայաստանում քրիստոնեություն են քարոզել սուրբ առաքյալներ Թադեոսը եւ Բարդուղիմեոսը, որոնք տանջամահ են արվել հայ թագավոր Սանատրուկի հրամանով:

2001 թ. մենք նշելու ենք Հայաստանում քրիստոնեության պետականորեն ընդունման 1700-ամյակը: Այդ գործում առաջնակարգ դեր խաղացին հայոց արքա Տրդատ Գ-ն (287-330) եւ հայոց առաջին կաթողիկոս Գրիգոր Լուսավորիչը (302-325/6):

Եկեղեցիների դավանաբանական տարբերություններն ուրվագծվեցին մ. թ. 451 թ. Քաղկեդոնի տիեզերաժողովում: Դրանք վերաբերում են Հիսուս Քրիստոսի բնույթին առնչվող տարբեր տեսակետներին: Հայաստանյայց եկեղեցին ընդունում է Քրիստոսի անբաժանելի աստվածամարդկային բնույթը: Մինչդեռ Քաղկեդոնի ժողովն ընդունեց հավատքի խորհրդանիշ, որ ենթադրում է Քրիստոսի երկու աստվածային եւ մարդկային բնույթների առկայությունը, որոնք միավորվելով չեն կորցնում իրենց հատկանիշները. երկու բնություն, երկու կամք եւ երկու ներգործություն: Մենք նաեւ մերժում ենք հռոմեադավան կաթոլիկ եկեղեցու այն ուսմունքը, թե Սուրբ Հոգին ծագում է ինչպես Հորից, այնպես էլ Որդուց:

Բացի դրանից, հայ եկեղեցին ունի մի շարք ծիսական առանձնահատկություններ, մասնավորապես, մենք Քրիստոսի Սուրբ Ծնունդը տոնում ենք հունվարի 6-ին Մկրտության հետ միաժամանակ: Մասունք մատուցելիս մենք օգտագործում ենք անխաշ խմոր, ի տարբերություն ռուս ուղղափառ եկեղեցու, որն օգտագործում է թթխմորով հաց: Նույն ծեսի ժամանակ մենք օգտագործում ենք անապակ գինի, մինչդեռ պատմական մյուս բոլոր եկեղեցիները օգտագործում են ջրախառն գինի... Մենք խաչ ենք հանում ձեռքի առաջին երեք մատները պտղունց արած եւ մյուս երկուսն ափին միացրած: Աջ ձեռքի երեք մատները նախ դիպցնում ենք ճակատին, արտաբերելով «Հանուն Հոր» բառերը, ապա կրծքից քիչ վար դիպցնելով ասում «եւ Որդվո»: Հետո կրծքի ձախ կողմին դիպցնելով ասում ենք «եւ Հոգվույն», իսկ կրծքի աջ կողմին դիպցնելով ասում. «Սրբոյն»: Իսկ վերջում ափը կրծքին դնելով ասում ենք. «Ամեն»:

Չնայած պատմական մյուս եկեղեցիներից մեր որոշ տարբերություններին, իմ խորին համոզմամբ, մենք ավելի շատ ընդհանրություն ունենք, քան տարբերություն: Չէ՞ որ Աստծո համար կարեւորն այն չէ, թե ինչպես ենք խաչակնքում, այլ, թե ինչպիսի հավատ ունենք:

-Հայր Եզրաս, Հայաստանյայց եկեղեցին ինչպե՞ս է վերաբերվում իր կանոնական տարածքում մյուս եկեղեցիների գործունեությանը:

- Մենք նրանց չենք համարում սպառնալիք եւ հարգանքով ենք վերաբերվում բոլոր քրիստոնեական եկեղեցիներին: Բայց մենք համոզված ենք, որ հենց մեր եկեղեցուն ծառայելով հայերի հոգիներին կհասցնենք այն աստվածատուր ճշմարտությունը, որին ծառայել են մեր նախնիները: Անկասկած, մեր խնդիրը հայերի ուղղափառ գիտակցության ամրապնդումն է:

Հայր Եզրասը շինարարների եւ անշահախնդիր օգնականների հետ

Կոմունիստական վարչակարգի երկարատեւ ժամանակաշրջանից հետո եկեղեցին ժամանակավորապես նյութական որոշ դժվարություններ է կրում: Բայց մենք չէինք ուզենա, որ մյուս եկեղեցիների ներկայացուցիչներն օգնեն մեզ համար աննպաստ այդ վիճակից: Մի անգամ Երեւանի կենտրոնական հրապարակում տեսա Շվեդիայից եկած միսիոներների: Նա հայերին քարոզում էր շվեդերեն: Նրա խոսքը թարգմանում էին ռուսերեն, ապա հայերեն: Ասված իմ, ինչի՞ համար է դա: Չէ՞ որ հայերը քրիստոնյա ժողովուրդ են արդեն 1700 տարի: Եթե արեւմուտքի միսիոներներն ուզում են օգնել մեզ, ինչո՞ւ դա չեն անում ազգային եկեղեցու միջոցով:

«ԽՐԻՍՏԻԱՆՍՏՎՈ ՍԵԳՈԴՆՅԱ»
ՅԱՆՂԵ[illegible]

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Միջազգային

Բրիտանիայի եւ Ֆրանսիայի հետ 1939 թ. հոկտեմբերին կնքված ռազմական դաշինքի պարտավորություններով է, որ Թուրքիան երկրորդ համաշխարհային պատերազմին առնչվեց, 1940 թ. հունիսին Ֆրանսիայի անկումից հետո դեռեւս մնալով ոչ պատերազմական վիճակում Գերմանիայի հետ, իսկ ապա որդեգրելով «ակտիվ չեզոքության» քաղաքականությունը 1941-ի գարնանից` երբ Գերմանիան զավթել էր Բալկանները եւ Թուրքիայի հետ հունիսին ստորագրել բարեկամության դաշնագիրը:

Թուրքիան չի վերադարձել նացիստների կողոպտած ոսկին

Ստորեւ թարգմանաբար տպագրում ենք Միացյալ Նահանգների ՌԱԿ անգլիատառ պաշտոնաթերթ «Արմինյըն Միռըր Սփեքթեյթըրի» վերոհիշյալ խորագրով խմբագրականի ամբողջական տեքստը, որտեղից քաղելով «Ազգի» հուլիսի 31-ի համարում արդեն իսկ հաղորդել էինք կարճ մի լուր: Խմբագրականում հիշատակված հատվածները վերցված են անցյալ ամիս Մ. Նահանգների պետքարտուղարության հրապարակած տեղեկագրի Թուրքիային վերաբերող մասից:

Պատերազմի ամբողջ ընթացքում Թուրքիան փորձում էր պահպանել ակնկալիքների ու կարիքների հավասարակշռությունը մի կողմից Գերմանիայի եւ նրա դաշնակից ուժերի, մյուս կողմից` Բրիտանիայի ու Միացյալ Նահանգների միջեւ: Գերմանիան խստորեն պահպանում էր Թուրքիայի տարածքային ամբողջականությունը, իսկ Թուրքիան շարունակում էր իր լայնածավալ առեւտրական գործունեությունը Գերմանիայի հետ, արտահանելով հիմնականում քրոմիտներ, որոնցից ստացված քրոմը խիստ անհրաժեշտ էր գերմանական բանակի սպառազինությունների համար, քանի որ դրա պաշարները քիչ էին Գերմանիայում:

1941 թ. հոկտեմբերին Գերմանիան առեւտրական համաձայնագիր է ստորագրում Թուրքիայի հետ, որի հիման վրա թուրքական քրոմիտների դիմաց Գերմանիան նրան է տալիս տարբեր տեսակի ռազմանյութեր եւ երկաթյա ու պողպատյա ապրանքներ: Միաժամանակ Թուրքիան պահպանում է իր բարեկամական հարաբերությունները Բրիտանիայի եւ Մ. Նահանգների հետ:

Անգլիացիները Թուրքիային են մատակարարել ռազմական արդիական տեխնոլոգիա` վերազինելու նրա հյուծված բանակը եւ նրանից գնելու արտադրանքներ, հատկապես քրոմիտներ` նվազեցնելու դրանց արտահանումը Գերմանիա: Սկզբնական շրջանում Լենդլիզի միջոցով հայթայթված ռազմամթերքը նպատակ ուներ Թուրքիային չեզոք պահել: Եվ չնայած այդ օժանդակության մեծ մասը գալիս էր ԱՄՆ-ից, այնուամենայնիվ, վերջինս փորձում էր ապավինել Թուրքիայի վրա ունեցած Անգլիայի քաղաքական ազդեցությանը:

Կասաբլանկայում տեղի ունեցած հանդիպման ժամանակ (1943 թ. հունվար) նախագահ Ռուզվելտն ու վարչապետ Չերչիլը մտածել են Թուրքիային պատերազմի մեջ ներգրավելու հարցի շուրջ: Խորհրդային Միությունը պահանջում էր Թուրքիայի անմիջական մասնակցությունը պատերազմին Մոսկվայում 1943 թ. հոկտեմբերին գումարված եռակողմ արտգործնախարարների խորհրդաժողովում: Հետագայում նոյեմբերին Թեհրանում գումարված հայտնի ժողովի ընթացքում նույնը պահանջեցին Թուրքիայից Ռուզվելտը, Չերչիլն ու Ստալինը:

Դաշնակից ռազմագետների կարծիքով, Գերմանիան ոչ մի ձեւով չէր սպառնում Թուրքիային եւ վերջինիս միջամտությունը կարող էր գերմանացիների վրեժխնդրությունն առաջացնել: 1943-44 թթ. Թուրքիան շարունակում էր ստանալ բրիտանա-ամերիկյան ռազմական օժանդակությունը եւ խուսափում էր պատերազմի մեջ մտնելուց: Այդ օժանդակությունը դադարեցվեց 1944 թ. փետրվարին: Մարտին նախագահ Ռուզվելտի արած նախազգուշացումը Թուրքիային, թե քրոմիտների հայթայթումն էր օգնում գերմանացիներին շարունակելու պատերազմը, հաստատեց գերմանացի ռազմամթերքի նախարար Ալբերտ Սփիրի 1943 թ. նոյեմբերի հայտարարությունը, թե Գերմանիայի զենքի արտադրությունն ընդամենը 10 ամիս կձգվեր, եթե Թուրքիայից քրոմիտների ներհոսքը չլիներ: Բրիտանա-ամերիկյան ճնշումները, հորդորներն ու նույն ռազմամթերքի գնումները ոչնչով չստիպեցին Թուրքիային հրաժարվելու Գերմանիային այդ հումքը վաճառելուց: Թուրքիան դադարեցրեց վաճառքը միայն 1944 թ. ապրիլին, իսկ ընդհանրապես բոլոր տեսակի առեւտրական եւ դիվանագիտական հարաբերությունները խզեց Գերմանիայի հետ 1944 թ. օգոստոսին, երբ վերոհիշյալ միջոցներին ավելացան նաեւ տնտեսական պատժամիջոցները, որոնք օգտագործվել էին մյուս չեզոք երկրների դեմ: Թուրքիան վերջապես պատերազմ հայտարարեց Գերմանիային 1945 թ. փետրվարի վերջին, Սան Ֆրանցիսկոյում Միավորված ազգերի հիմնադրմանը նվիրված կոնֆերանսի գումարումից անմիջապես առաջ:

Համաձայն ամերիկացի մասնագետների, պատերազմի ընթացքում Թուրքիան Գերմանիայից ստացել է 10-15 մլն դոլար արժողությամբ ոսկի, մեծ մասամբ իր քրոմիտների արտահանման դիմաց: Պատերազմից հետո միայն Բելգիայի դրամանշային պաշարներից 3,4 մլն դոլար արժողությամբ ոսկի է հայտնաբերվել Թուրքիայում: Բացի այդ, Ստամբուլում մասնաճյուղ ունեցող գերմանական երկու բանկեր` Դոյչե բանկը եւ Դրեզդեն բանկը, պատերազմի տարիներին օգտվել են Թուրքիայում ազատ ոսկու շուկայի բարձր գներից եւ այնտեղ տեղափոխել գերմանական Ռայխսբանկի` համակենտրոնացման ճամբարներում ձեռք բերված ոսկեղենն ու ոսկյա ատամները` դիմացը ստանալով օտար դրամանիշ, մասնավորապես շվեյցարական ֆրանկ: Ոսկու առեւտրի եկամուտները օգտագործվել են ֆինանսավորելու ոչ միայն Թուրքիայում Գերմանիայի դիվանագիտական, քարոզչական եւ հետախուզական աշխատանքները, այլ նաեւ Գերմանիայի մյուս դաշնակիցների նմանատիպ առաքելությունները: Պատերազմի ընթացքում եւ դրանից հետո Թուրքիայի ձեռք բերած ոսկու պաշարների մեջ են եղել նաեւ Գերմանիայի արտգործնախարար Ռիբենտրոպի` Եվրոպայից հափշտակած եւ Ռայխսբանկում պահ դրած մետաղադրամները եւ ոսկեձույլ կտորները:

Վերջին րոպեին Թուրքիայի դիրքորոշման փոփոխումը` չեզոքից պատերազմողի, խանգարեց դաշնակիցների ջանքերը` հիմնելու ապահով մի պատսպարան, որտեղ ի մի կհավաքվեին արտասահմանում գտնվող գերմանական գումարները եւ թույլ չէր տրվի, որ նացիստները դարձյալ գլուխ բարձրացնեն: ԱՄՆ-ի պետքարտուղարությունը նախընտրեց Թուրքիայի հանդեպ որդեգրել ավելի մեղմ քաղաքականություն, քան նախատեսել էր գանձապետարանը:

Ստամբուլում Բրիտանիայի եւ Մ. Նահանգների դեսպանությունները պնդեցին, որ Թուրքիային այդ հարցում (կողոպտված ոսկեղեն) դիտեն որպես դաշնակցի: Վաշինգտոնում այդ դիրքորոշումը համոզիչ գտան եւ ի վերջո դադարեցրին նրա կողոպտած ոսկու պաշարների մասին մանրամասնություններ ձեռք բերելու ծրագիրը: Դաշնակիցները պարզապես ձեւական բանակցություններ վարեցին Թուրքիայի հետ, ձեռք բերած ոսկին Եվրոպայի վերակառուցմանը նպատակաուղղելու վերաբերյալ: Մասնագետների հաշվարկներով, գերմանական ոսկու ընդհանուր պաշարները ավելի քան 51 մլն դոլար են եղել 1945-ին եւ գուցե 1946-ին հասել են մինչեւ 71 մլն դոլարի: Թուրքիան այդ ժամանակ ցանկացել է բանակցել այդ հարցի շուրջ, բայց պնդել է, որ նախքան դաշնակիցների միջեւ բաժանելը փոխհատուցվեն պատերազմի վնասները: Հետագայում ոսկու պաշարները վերադարձնելու հարցն այնքան հետեւողականորեն ու սրությամբ չի դրվել եւ ժամանակի ընթացքում «մթագնել է» ինչպես դաշնակից առանձին պետությունների, այնպես էլ այդ պետությունների եւ Թուրքիայի հարաբերությունների կտրուկ փոփոխություններով: Չնայած մինչեւ 1945 թ. կեսերը պետքարտուղարության քաղաքականության մեջ Թուրքիան առանձնակի նշանակության դեր չի զբաղեցրել, առաջիկա տարում Դարդանելի եւ սովետա-թուրքական սահմանի վերաբերյալ խորհրդային որոշ սպառնալիքների լույսի ներքո կտրուկ փոխվել է Մ. Նահանգների դիրքորոշումը: Թուրքիան սկսել է դիտվել որպես ռազմավարական կարեւոր տարածք ընդդեմ խորհրդային սպառնալիքների: 1947 թ. մարտին Տրումենի տեսության շարադրման մեջ Հունաստանից բացի ընդգրկվեց նաեւ Թուրքիան, իսկ հուլիսին 150 մլն դոլարի արժողությամբ օժանդակության համաձայնագիր ստորագրվեց Թուրքիայի հետ: Դրանով էլ համարյա վերջ դրվեց ոսկու պահանջների հետագա բանակցություններին: Այդ օրերին Թուրքիան պատրաստ էր ավելի քան 3,4 մլն դոլարի ոսկի վերադարձնել, պայմանով, սակայն, որ դաշնակիցները հետագայում այդ հարցի վերաբերյալ մանրամասնությունների բացահայտում չպահանջեն:

Սակայն Թուրքիան այդպես էլ դաշնակիցներին չվերադարձրեց ոչ ոսկին, ոչ էլ գերմանական արտաքին ակտիվի լիկվիդացումից ստացած որեւէ գումար: Ի հակադրություն մյուս չեզոք պետությունների, Թուրքիան, որը մետասաներորդ ժամին էր միայն դաշնակից դարձել, ոչ մի գումար չի վերադարձրել ոչ եռակողմ ոսկու հանձնաժողովին, ոչ փախստականների միջազգային կազմակերպությանը, ոչ էլ միջդաշնակցային վերականգնման գործակալությանը:

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

Ասիական տնտեսությունները ճգնաժամ են ապրում

Ըստ Համաշխարհային բանկի փոխնախագահի, Արեւելյան Ասիայի եւ Խաղաղականի երկրների խորհրդատու Ժան Միշել Սեւերինոյի, Արեւելյան Ասիայի երկրների տնտեսություններն այս տարի 4-14 տոկոսի անկում են արձանագրել, դրանից բխող ամեն տեսակի սոցիալական հետեւանքներով, հաղորդում է լիբանանյան «Monday Morning» շաբաթաթերթը:

Սեւերինոն այդ հայտարարությունն արել է Վաշինգտոնում այդ տնտեսությունների բարելավմանը նպատակաուղղված Համաշխարհային բանկի եւ Եվրամիության երկրների տրամադրած 40 մլն դոլարի պաշտոնական հաղորդագրության ընթացքում: «Ճգնաժամի մեջ եղող երկրները կարիք ունեն «ընդարձակման քաղաքականության», որը թույլ կտար ամբողջովին վերակազմավորել ֆինանսական սեկտորը եւ հիմնել այսպես կոչված «սոցիալական ապահովության ցանցեր», ասել է նա, մատնացույց անելով Ինդոնեզիայի վերջին բարեփոխումների օրինակը: Ըստ նրա, անհրաժեշտ է, որ բոլոր ճգնաժամային երկրները միաժամանակ վերագտնեն իրենց տնտեսական հավասարակշռությունը, որպեսզի կարելի լինի «ճգնաժամի արտահանման» առաջն առնել:

Ֆինանսական օգնության առաջարկը փետրվարին էր արվել Մեծ Բրիտանիայի ֆինանսների նախարար Գորդոն Բրաունի կողմից եւ հաստատվել էր ապրիլին ասիական եւ եվրոպական երկրների կառավարությունների խորհրդաժողովում: Ստեղծված ֆոնդը պետք է պահպանի անհրաժեշտ հավասարակշռությունը ֆինանսական եւ սոցիալական սեկտորների աշխատանքների միջեւ, ասել է ՀԲ-ի կառավարման տնօրեն Սվեն Սենդստրոմը, որը համաձայնագիր է ստորագրել Բրիտանիայի միջազգային զարգացման գերատեսչության փոխնախարար Ջոն Վերեկեսի հետ: Սակայն ցարդ հստակ չէ, թե ինչպիսի ազդեցություն է թողել այդ աննախադեպ տնտեսական ճգնաժամը սոցիալական տարբեր խավերի վրա: Այդ պատճառով էլ հատկացված գումարի որոշակի մասը ծախսվելու է այդ թվերը ճշտելու եւ աղքատությունը վերացնելու միջոցներ գտնելու համար: Բրիտանիայից բացի, որը 8,3 մլն դոլար է հատկացրել, մյուս նվիրատու երկրներն են Ֆրանսիան, Հոլանդիան, Դանիան, Ֆինլանդիան, Լյուքսեմբուրգը, Շվեդիան: Իտալիան, Իսպանիան եւ Սինգապուրը նույնպես հետաքրքրություն են ցուցաբերել: Իսկ օժանդակություն ստացող երկրների թվում են Չինաստանը, Ինդոնեզիան, Ֆիլիպինները, Հարավային Կորեան, Թայլանդը եւ Վիետնամը: Հոդվածին ուղեկցող դիագրամի համաձայն Ճապոնիայում գործազրկությունը հասել է 4,1 տոկոսի, որը ռեկորդային ցուցանիշ է հետպատերազմյան ամբողջ ժամանակահատվածի համար:

ՀԱՄԱՌՈՏ

ԱՄՆ-ում բանտարկյալների ռեկորդային թիվ

ԱՄՆ-ի բանտարկյալների թիվը պետական եւ դաշնային բանտերում անցած տարի աճել է 61 հազարով հասնելով 1,25 միլիոնի, որը ռեկորդային է երկրի պատմության համար, կիրակի հայտարարել է ԱՄՆ-ի արդարադատության դեպարտամենտը:

Վիճակագրության տվյալներով, 1997 թ.-ին բանտարկյալների թիվը աճել է 5,2 տոկոսով, 90-ականներին այդ ցուցանիշը 7 էր: Իսկ ընդհանուր առմամբ վերջին յոթ տարիների ընթացքում բանտարկյալների թիվը աճել է 60 տոկոսով, որը կազմում է մոտ 470 հազար: Բռնացված հանցագործները կազմում են ընդհանուր աճի կեսը, իսկ թմրանյութերի առուվաճառքով զբաղվողները` 25 տոկոսը: Ներկայացված թիվը չի ներառում անցած տարվա կեսերից տեղական բանտերում պահվող 567 հազար բանտարկյալներին, որոնք դեռեւս սպասում են իրենց դատին:

Ըստ զեկույցի, 1997-ին պետական բանտերը «աշխատել» են իրենց հնարավորությունների 15-24 տոկոսով, մինչդեռ դաշնային բանտերը 19 տոկոսով «գերազանցել» են իրենց հնարավորությունները:

Իսկ բանտարկյալների թվի աճը սկսվել է 1980-ականներից: Զեկույցն աճի պատճառները չի ներկայացնում, սակայն փորձագետները նշում են մի շարք գործոններ, այդ թվում օրենքների խստացում եւ առանձնահատուկ վերաբերմունք թմրանյութերի առուվաճառքով զբաղվողների նկատմամբ:

Դինոզավրերի ոտնահետքերով ընդարձակ տարածք Բոլիվիայում

Բոլիվիայի Սուկրե քաղաքի մոտակայքում, մայրաքաղաք Լա Պասից 435 մղոն հարավ-արեւելք, շվեյցարացի հնէաբանների պեղումները կիրակի օրը հաջողությամբ ավարտվեցին, տեղեկացնում է Ռոյթեր գործակալությունը:

Ուսումնասիրությունները թույլ են տալիս վստահաբար ասել, որ դինոզավրերի ոտնահետքերով տեղանքը մինչեւ այժմ հայտնիներից ամենամեծն է: Տեղանքն ունի մոտ 269 քառակուսի ֆուտ մակերես եւ տեղադրված է կրաքարի հանքում: Մինչեւ 3 ֆուտ (90 սմ) երկարությամբ ոտնահետքերը, գիտնականների կարծիքով, պատկանում են տարբեր տեսակների դինոզավրերի: Դրանք հայտնաբերվել են սարի լանջին, 70 աստիճան թեքության վրա: Ոտնահետքերն ամբողջական են եւ թույլ են տալիս ենթադրելու, որ դինոզավրերը քայլել են տղմուտ լճի միջով:

«Հայտնաբերված տեղանքը եզակի է եւ չունի իր համանմանը», ասում է շվեյցարացի հնէաբան Քրիստիան Մեյերը: Մեյերի թիմն իր աշխատանքները սկսել էր երկու ամիս առաջ` հիմք ընդունելով Բոլիվիայի գիտնականների երկու տարի առաջվա հետազոտությունների արդյունքները: Գիտնականը Բոլիվիայի իշխանություններից պահանջել է տեղանքը պետական պահպանության տակ վերցնել, այլապես մոտակա 20 տարում ոտնահետքերը կարող են անհետանալ անձրեւի եւ քամու պատճառով: Բացի դա, կրաքարի հանքերը խիստ վտանգավոր են դարձնում տեղանքը:

Մեյերի կարծիքով, տեղանքի հիմնական բնակիչների կողքին ապրել են նաեւ տիրանոզավրեր, որոնք ունեցել են 82 ֆուտ (25 մ) հասակ: Դինոզավրերի ոսկորներից զատ հայտնաբերվել են նաեւ ձկների, կոկորդիլոսների եւ կրիաների մնացորդներ, ինչը հաստատում է, որ այդ հովիտը մի ժամանակ լիճ է եղել, ուր վիթխարի կենդանիները լողանալու էին գնում:

Առ. Մ.

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Մշակույթ

2. «Մեզանից հետո...»

(Requiem Aeternam Չարենցի հիշատակին)

Վտանգավոր արկածախնդրություն է մեծ բանաստեղծի հարյուրամյակի տոնակատարության օրերին ժողովածու տպագրել՝ ամբողջովին նվիրված... այդ բանաստեղծին: Խոսքը հատկապես վերաբերում է հայկական իրականությանը: Մենք բացառիկ տաղանդ ունենք հոբելյանները դարձնել խնդրո առարկա բանաստեղծի կամ արվեստագետի ժառանգության գռեհկացման, տափակացման փքուն մի հանդես: Մշտապես պատրաստ գորշությունների մի ջոկիր կա, որ հոբբային խանդավառությամբ լծվում է հակագրական եւ հակաարվեստի այդ ավերիչ գործունեությանը: Եվ այնքան անվրեպ են գործում սրանք, որ տարիներ, երբեմն նույնիսկ տասնամյակներ հետո չես ուզում կարդալ սիրած բանաստեղծին, քանզի պղծումի հետքեր ես տեսնում վրան:

Կան «Մի՞թե վերջին պոետն եմ ես...» տողի կողքին, անշուշտ պատկերացնելով մի շարք ջերմեռանդ անձանց «փրթող գայթակղությունը»: Սակայն ուշադրություն դարձնենք այն հանգամանքին, որ «մեզանից հետո» սպասվող սերնդին այն ժամանակ արդեն Դավիթ Հովհաննեսը տեսնում էր հուսահատ, առաքելությունից զուրկ, եւ այդ տողերից հետո բանաստեղծի ողջ ստեղծագործությունն ասես մի տեւական ինքնաներշնչում էր, թե՝ հակառակն է լինելու: Տասնամյակները սակայն նրան կանգնեցրին իր իսկ կանխատեսումի դաժան իրականացման առջեւ. ո՞վ է բանաստեղծն այսօր, ո՞ւմ համար են նրա տողերը: Միայն օրվա հացի կարոտ «սովյալը» չէ, որ երես է թեքել բանաստեղծից, այլեւ՝ ժամանակն ինքը:

Խոսելով իր ութատողերի մասին, նա գրում է. «...սրանք ոչ միայն «Չարենցի մասին» են, ...այլեւ ունեն արդիական հնչողություն»: Իր իսկ գրքի գրեթե յուրաքանչյուր տողը կար-

«Քրոնիկոնից», եւ պատահական չէ, որ հենց ա՛յդ ժողովածուից, որը մեր նախորդ հատվածի նյութն էր: Ներքին առնչակցությունները այս երկու գրքերի միջեւ ավելին են, քան կարելի է տեսնել անզեն աչքով: Առաջին գրքում բանաստեղծը միայն ԻՐ «ինքնաարտահայտումը» չէ, որ անում է, երկրորդում միայն «Չարենցի մասին» չէ, որ գրում է: Սա ընդհանրապես քաոսը կարգավորելու կոչված, բայց նույն այդ քաոսին կուլ գնացող, ինքնաոչնչացող բանաստեղծի ողբերգությունն է, տրված դասականորեն կառուցիկ տողերում, ինչն ավելի է խորացնում տպավորությունը.

Ո՞ւմ ես դու դիմում, բանաստե՛ղծ.
սովյալին պետք չեն տողերդ,
Արցախը, խլված հողերը,
քո ցա՛վը, քո սե՞րը անեղծ,
իսկ կուշտ են հիմա - գողերը,
որոնց տողով չե՞ս համոզի,
եւ ծա՛կն են փակում լոկ բոզի
նրանց նավթահոս փողերը...

(09.01.1993, էջ 44)

Բանաստեղծություն եւ քաոս

Դավիթ Հովհաննես. Քրոնիկոն: Երեւան, Ապոլոն, 1996.-232 էջ:

Requiem Aeternam Չարենցի հիշատակին: Երեւան, Արեւիկ, 1997.-128 էջ

Հերթական եւ կրկնակի զոհն այս անգամ դարձավ Եղիշե Չարենցը, որի հարյուրամյա հոբելյանին է նվիրված Դավիթ Հովհաննեսի այս ժողովածուն եւ որն, ինչպես հեղինակն է բնորոշել, ութատողերով գրված պոեմ է:

Ասում ենք **«հերթական եւ կրկնակի»**, քանզի այս վերջին հոբելյանի ընթացքում Չարենցը երկրորդ անգամ դարձավ (եւ դեռ ինչքա՛ն պիտի դառնա) քաղաքական-գաղափարախոսական պայքարի մի պարզունակ միջոց: Համայնավար գաղափարախոսության կառափնարանին արդեն մեկ անգամ զոհված Չարենցն այս անգամ վերածվեց հակահամայնավար գաղափարախոսության գռեհիկ ու սովորական գործիքի: Այնպիսի տպավորություն էր, որ եթե Չարենցն, ասված տա՛ր, 1937 թ. նոյեմբերին իր բնական մահով մահացած լիներ, ապա հազիվ թե նման պատիվների արժանանար: Դա ավելի շատ ոչ թե մեծ բանաստեղծի հոբելյան էր, այլ քաղաքական զոհի պետական-պաշտոնական կանոնացում: Ահա ինչու հանդիսությունները Դավիթ Հովհաննեսն այս գրքում անվանել է **«հարյուրամյակի կառափնարան»**:

Այս որակումով իսկ, բանաստեղծն ասես իր գիրքը հոբելյանի մեջ դնելով՝ միաժամանակ դուրս դրեց դրա գռեհկացնող տարերքից: Սակայն այս հայտարարությունը, թեկուզ դիպուկ, այդքա՜ն բավարա՞ր է, որպեսզի գիրքն ապրի ԻՐ կյանքով, ամեն տեսակի հանդիսություններից դուրս:

Չարենցին նվիրված կամ չարենցյան մոտիվներով ոգեշնչված ժողովածուն վաղուց արդեն հասունացել էր Դավիթ Հովհաննեսի համար: Արդեն մի քանի տարի նա բացեիբաց ընդունում, ազդարարում էր իր չարենցամետությունը: Իսկ այս գրքի ծավալուն վերջաբանում[1]) նա խոստովանում է, թե **«ամենա-ամենա»** ազդեցությունը ես կրել ու կրում եմ Չարենցից»:

Դավիթ Հովհաննեսը նորություն չի ասում: Հետպատերազմյան շրջանի գրեթե բոլոր հայաստանցի վավերական բանաստեղծներն այսպես թե այնպես եղել ու մնում են չարենցյան տիրույթներում: Սակայն այս դեպքում «ազդեցության» երեւույթն ընդունում է կատարելապես ուրիշ, գրեթե համազգացման բնույթ:

«Ընդհանրապես, իմ ամբողջ պոեզիայի միջով անցնում է անտեսանելի (իսկ երբեմն՝ դիտմամբ տեսանելի դարձրած) մի Չարենց»: Ես կուզեի, օրինակ, իմանալ, թե Դավիթ Հովհաննեսի՝ ուղիղ երեսուն տարի առաջ գրված **«Մեզանից հետո ուժեղ ու հաղթանդամ ուրիշ տղերք կգան...»** հանրահայտ բանաստեղծությունը «տեսանելի՞» , թե՞ «անտեսանելի» Չարենցն է: Ափսոս, բանաստեղծն այդ մասին չի խոսում, փաստորեն անուշադրության մատնելով թե՛ ազդեցության, թե՛ ժառանգորդության ամենաարմատական հարցը. **բանաստեղծությունը՝ որպես ճակատագիր եւ բանաստեղծության ու բանաստեղծի ճակատագիրն այսօր**:

Վերոբերյալ տողն իր տագնապով, իր մտահոգությամբ ես կդնեի տերյանամիր մատիտով ընդգծող հեղինակն այդպես էլ չի ասում, թե որն է այդ «հնչողությունը», սակայն դժվար չէ տեսնել, որ Չարենց բանաստեղծ-մարդու նահատակության մեջ նա տեսնում է բուն բանաստեղծության նահատակությունը մեր օրերում: Եվ այս վերջինի ողբերգությունն անհեթեթի ժանրից է, քանզի տեսանելի չէ այն դահիճը, որից կարող ենք հաշիվ պահանջել: Սա արդեն լուռ ողբերգություն է, որի մասին իմանում ենք լոկ մեկ այլ զոհի մասին խոսելիս.

Միշտ մեկն ապրում է կյանքդ - քեզնից առաջ,
միշտ կրկնվում է պատմությունը այս... (էջ 82)

Մեր օրերի բանաստեղծը չի պնդում, թե հատկապես ԻՐ ճակատագիրն է կրկնումով նույնացել Չարենցի հետ, եւ նա այս որոշակիացումից խուսափում է ոչ թե գրգռություններից իր անձը զերծ պահելու համար[2]), այլ ավելի շատ երեւույթի աղետաբեր (ինչպես ի՛նքն է համոզված) ընդհանրականությունը ներկայացնելու նպատակով: Չարենցը նրան օգնում է **«պատմության քառուղիներով»** քայլել ու գալ հասնել մեր օրերը: Ուստի ինքնաոչնչացման-կռապաշտական մի ծես չէ սա, այլ ներկայի ընթերցում Չարենցով եւ Չարենցի ընթերցում ներկայով. **«...անգամ մեծն Չարենցին՝ միշտ դիտել եւ դիտում եմ որպես կենդանի մարդ, այսպես ասած՝ Հավերժական Հայ, ո՛չ որպես կուռք»**:

Օ, որքան լա՞վ եմ հասկանում ես քեզ,
երբ, քամահրելով ամեն խոչ ու թակարդ -
փնտրում էիր նորից առնչության եզրեր
ժամանակիդ հետ - շավղից դուրս սայթաքա՛ծ... (էջ 38)

Չափազանց միամիտ կլինեն նրանք, ովքեր կփորձեն այս եւ մյուս (առավել չարենցյան) ութատողերում Չարենց փնտրել: Նրանք իրենց ուզածը չեն գտնելու եւ պիտի վրդովվեն, թե սա Չարենց չէ՛, եւ շա՞տ ճիշտ կլինեն: Դավիթ Հովհաննես փնտրեք այս տողերում, քանզի նա խորապես համոզված է, թե այդ ինքն է **«առնչության»** եզրեր փնտրում ժամանակի հետ»: «Քրոնիկոնի» սիրտ ու ակունք պատող աղաղակները մի՞թե չհամոզեցին: Եվ եթե մինչեւ վերջ ճշմարիտ լինենք, դա բնավ չարենցյան տագնապ չէր՝ **«շավղից դուրս սայթաքած»** ժամանակը համլետավարի դատափետել, Չարենցի պոեզիայում ճիշտ հակառակն էր. նա ի սկզբանե համաձայնել էր բանաստեղծի ինքնազոհաբերման անհրաժեշտությանն ու անխուսափելիությանը, նա է՛ն գլխից գիտեր, որ **շավղից դուրս ընկած** դարաշրջանում է ապրելու:

Եվ կրկնումն էլ չափազանց հարաբերական է, թեկուզ այն պատճառով, որ բանաստեղծի զոհաբերությունն այսօր ոչ մեկին պետք չէ, անգամ պոեզիային, քանզի բանաստեղծության վերածնունդով սկսած դարաշրջանն ավարտվում է բանաստեղծության անհետացումով, քայքայումով:

Խնդրեմ, ամբողջական մի ութատող

Պոետը ներկայացուցիչն է մի երեւույթի, որը տարբեր պատճառներով ջնջվում եւ մոռացվում է հասարակական-ազգային գիտակցությունից: Բանաստեղծությունը, որ մի ամբողջ հազարամյակ մշակութային **լիդեր** էր հայ իրականության մեջ, այսօր ամբողջ մշակույթի հետ մեկտեղ աստիճանաբար հեռանում է ասպարեզից: Ե՞րբ կկայանա նրա վերահայտնությունը եւ ինչպիսի՞ առաքելությամբ՝ դժվար է ասել թե՛ մեզ, թե՛ գրախոսվող բանաստեղծին: Պարզապես կարող ենք ասել, որ նա եւս, միանալով իրեն նախորդած մեծ բանաստեղծների տագնապներին, յուրովի կանխազգացել էր **«մեզանից հետո»** եկողների այս ճակատագիրը: Իսկ թե դրան ի՞նչ պիտի հաջորդեր՝ Դավիթ Հովհաննեսն այն ժամանակ չասաց: Թերեւս այն պատճառով, որ նա պատասխանատու էր ի՛ր ժամանակի համար, այն ժամանակի, որն այսօր, մեր աչքերի առջեւ, կախարդական օղակի պես, հազարամյա իր ոլորապտույտով գալիս է, որ փակվի ի՛ր վրա, ստիպելով մեզ ավելի սեւեռուն նայել **«քրքրի խորքը լեթայական գետի...»** (Դավիթ Հովհաննես. **«Requiem Aeternam Չարենցի հիշատակին»**, էջ 28):

Ալեքսանդր Թոփչյան

1) Ի դեպ, Դավիթ Հովհաննեսի կիրառած գրական սեռերից, ինչպես երեւում է, ամենահաստատուն տեղը պիտի գրավի առաջաբան-վերջաբանը եւ հատկապես դրանց հաջորդող երկարաշունչ հետգրությունները, եւ ընդհանրապես զորավոր հույսեր կան, որ բանաստեղծն իր ծավալուն ու հանգամանալից առաջաբան-վերջաբան-Հ. Գ.-երով շուտով մեզ՝ քննադատներիս կազատի իր գրքերը գրախոսելու ոչ դյուրին հոգսից: Առիթից օգտվելով ասենք, որ հրաշալի է մեկնաբանում իր գրքերը, եւ ես վստահ չեմ, թե մենք՝ քննադատներս, կկարողանանք այդքան շատ բան ասել իր գրականության մասին, որքան ինքն է ասել:

Սակայն որտեղի՞ց է գալիս այս սեւեռուն մտահոգությունը՝ ընթերցողին երեխայի պես ձեռքը բռնած առաջնորդել տողերի ու ներքվածների խորդուբորդություններով, բառացիորեն աչքը խոթել անհրաժեշտ տողը, իմաստը, ինչերանգը... Միայն քա՞ոսն է պատճառը, թե՞ նաեւ քաոսի հետեւանքը՝ պոեզիայի համար մահաբեր... Նա գիտե անշուշտ, որ խուլերի աշխարհում չէ, ինչպեսեւ գիտե, թե միայն ժխորը չէ, որ ստիպում է իրեն աղաղակել (ընդունենք, որ Չարենցին նվիրված գրքում աղաղակը գրեթե անհետացել է): Երեւույթն ավելի ողբերգական է, եւ հատկապես դա ենք փորձում պարզել սույն հոդվածում:

2) Նա արդեն վաղուց հաշվի չի նստում նման գրգռությունների հետ, իսկ երբեմն էլ պարզապես ինքն է հարուցում-նրա էթիկայի եւ էսթետիկայի բաղկացուցիչ մասերից մեկը:

Սկիզբը նախորդ համարում

ԼՈՒՅՍ Է ՏԵՍԵԼ

«Ձեռագրերը չեն այրվում»

...Գիրքը կոչվում է «Չարենցյան նշխարներ»: 46 էջ ընդամենը: 46 փոքրադիր էջերում ժամանակների միջով մաքուր ու անխառն մնացած հուշեր գրված հոգու պարտքի ու պատասխանատվության զգացումով: Նրա մասին հուշեր գրել են... բոլորը: Նույնիսկ նրանք, ովքեր հազիվ ծանոթ են եղել, մահից հետո, հուշերում դարձել են նրա գրեթե միակ ու անդավաճան մտերիմը: Այս գրքի հեղինակը Ռեգինա Ղազարյանն է, ուրեմն բախտ է վիճակվելու իրոք «հանդիպել» Եղիշե Չարենցին տանը եւ դրսում, իր կայացած ու չկայացած հարսանիքներով, զրույցներով, տոն ու անտոն օրերին, իր սեղանի առաջ, իր սովորական տարօրինակություններով, իր կյանքի ու մահվան, խոսքի ու գործի հետ:

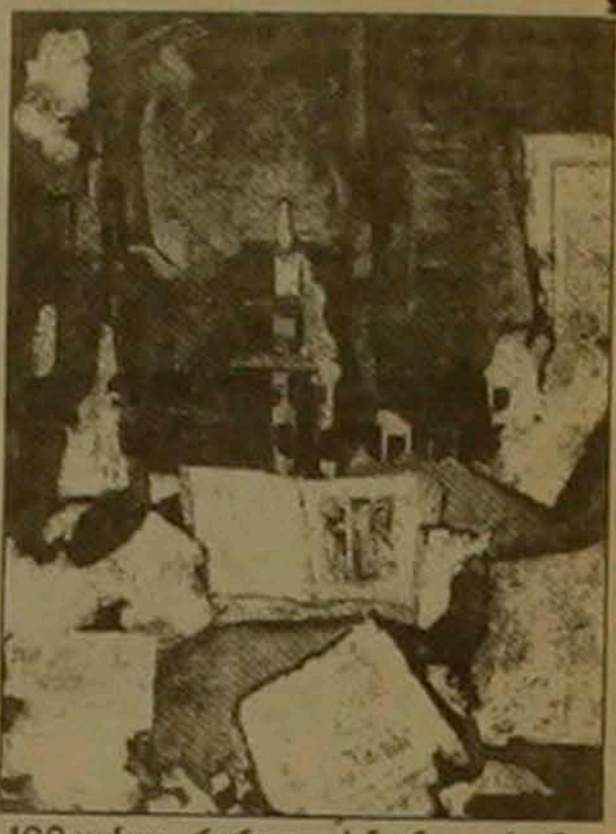

«Նաիրի» հրատարակչության նոր լույս ընծայած այս գիրքը (Այդին Մորիկյանի մանրակրկիտ ու հոգատար խմբագրությամբ) Ռեգինա Ղազարյանի հուշերի լրամշակված հրատարակությունն է նոր մանրամասներով, որ ամբողջացնում է բանաստեղծի դիմանկարը՝ վերադարձնելով Չարենց մարդուն, որ իբրեւ մեզնից մեկն ապրում էր դարասկզբին՝ այս քաղաքում, որ իբրեւ մեզնից միակը գրում էր բանաստեղծություններ ու գրում էր հանճարեղ:

...Երեւան: Այսինքն՝ Նաիրի: Այս քաղաքում հազար ծանոթ կար ու հազար տուն, ուր սիրով էր գնում, բայց մի տուն կար, ուր միշտ էր գնում, կամացուկ-աննկատ բարձրանում էր երկրորդ հարկ, նստում պատշգամբի հարյուրամյա ճոճաթոռին ու չգիտեր ներս նայել, թե դուրս: Դիմացն Արարատն էր... Ներսում այն կինը, ում ճանաչել էր, երբ նա դեռ խակ ու խելառ մի աղջնակ էր՝ անլուրջ ու սեթեւեթ, 15-ամյա մի խենթուկ, ում վստահել էր հետո, երբ այդ խելառն ընդամենը 22 տարեկան էր, բայց եւ համայն աշխարհում միակ մարդն էր, ում կարող էր վստահել, ում հավատաց: 1937 թ. [illegible] արդեն իսկ խելագարություն էր...

100-ամյա ճոճաթոռին նստած նա հիշում էր իրեն ու նրան, հիշում էր դառն ու դաժան ընդվզումով: Հետո ամեն անգամվա պես կտրուկ-անշշուկ բարձրանում էր տեղից ու երախտագիտության հզոր հորձանք շուրջբոլորը սփռելով հեռանում դեպի Ղալմայի այգիներ: Իսկ կինը, ում հազար տարի առաջ նա Ռոլան էր կնքել, միշտ սպասում էր նրան, միշտ սպասում էր, որ ասի. «Ձեռագրերդ պահեցի: Ձեռագրերդ գրքեր են դարձել: Ներիր այն մի քանի էջերի համար, որ Ավետիք Իսահակյանն այրեց: Ներիր»: Սպասում էր, որովհետեւ չէր կարող չսպասել: Նաեւ այս մասին է հուշերի գիրքը:

«Ձեռագրերը չեն այրվում»: Այդ հիմա ենք ասում: Հեշտ է հիմա ասելը: Իսկ եթե ձեռագրե՞րն են այրում:

Հ. Գ.

Միայն չասենք մեռյալները չեն վերադառնում:

Մարդիկ վերադառնում են, քանի դեռ հիշում ենք ու սիրում նրանց: Վերադառնում են մեր կողքին լինելու մեր մանկության ու ցավի մեջ, որպեսզի ուժեղ լինենք ու կարող վերադառնում են հավերժության հետ: Եվ մենք էլ վերադառնալու ենք:

ԱՆԱՀԻՏ ԱԴԱՄՅԱՆ

ԱՐՁԱԳԱՆՔ

Լոռեցիները «Տաշտակ»-ին հումանիտար օգնություն են առաջարկում

Հայաստանում երեւի չկա այնպիսի ընտանիք, որ հաճույքով չդիտի Ազգային հեռուստատեսության 1-ին ծրագրով եթեր տրվող շաբաթօրյա «Տաշտակ» երգիծական ծրագիրը, որը տրամադրում է Գյումրիի «Շանթ» հեռուստաստուդիան:

Սակայն, եթե որեւէ արտասահմանցի բախտ ունենա դիտելու այդ հաղորդումը, տարակուսած կհարցնի.

Մի՞թե Գյումրիում կին չկա:

Երեւի շատերն են տհաճություն զգում կնոջ դերում անընդհատ տեսնելով նիհար, կուրծքը մազոտ, անհաջող տրաշված, թող ներվի ասել հոմոսեքսուալիստի տեսք ընդունած տղամարդու: Մանավանդ որ այդ տղամարդը Հովհաննես Հովհաննիսյանը, շնորհալի դերասան է եւ փայլուն է կատարում տղամարդու դերերը:

Մի՞թե հնարավոր չէր եւ «Տաշտակ» հաղորդմամբ, եւ վաճառվող երգիծական ալբոմներում նկարահանված սյուժեներում կնոջ դերի համար որեւէ կին դերասան գտնել: «Տաշտակի» սիրելի հեղինակ, դերասան Արթուր Հակոբյանը կարող է չմտահոգվել:

Եթե անհրաժեշտ է, աղետյալ վանաձորցիները իրենց եղբայրներին՝ աղետյալ գյումրեցիներին որպես հումանիտար օգնություն կարող են «նվիրել» որեւէ կին դերասանի, կանխելու սեռական փոփոխությունների մասին «դյուրահավատ» հեռուստադիտողի անտեղի մտասեւեռումները:

Մ. ՄԻԿՈՅԱՆ

ՀՈԲԵԼՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ՖՈՒՏԲՈԼ

Ջորկաեֆը եւ Պողոսյանը ֆուտբոլի պատմության մեջ մտան

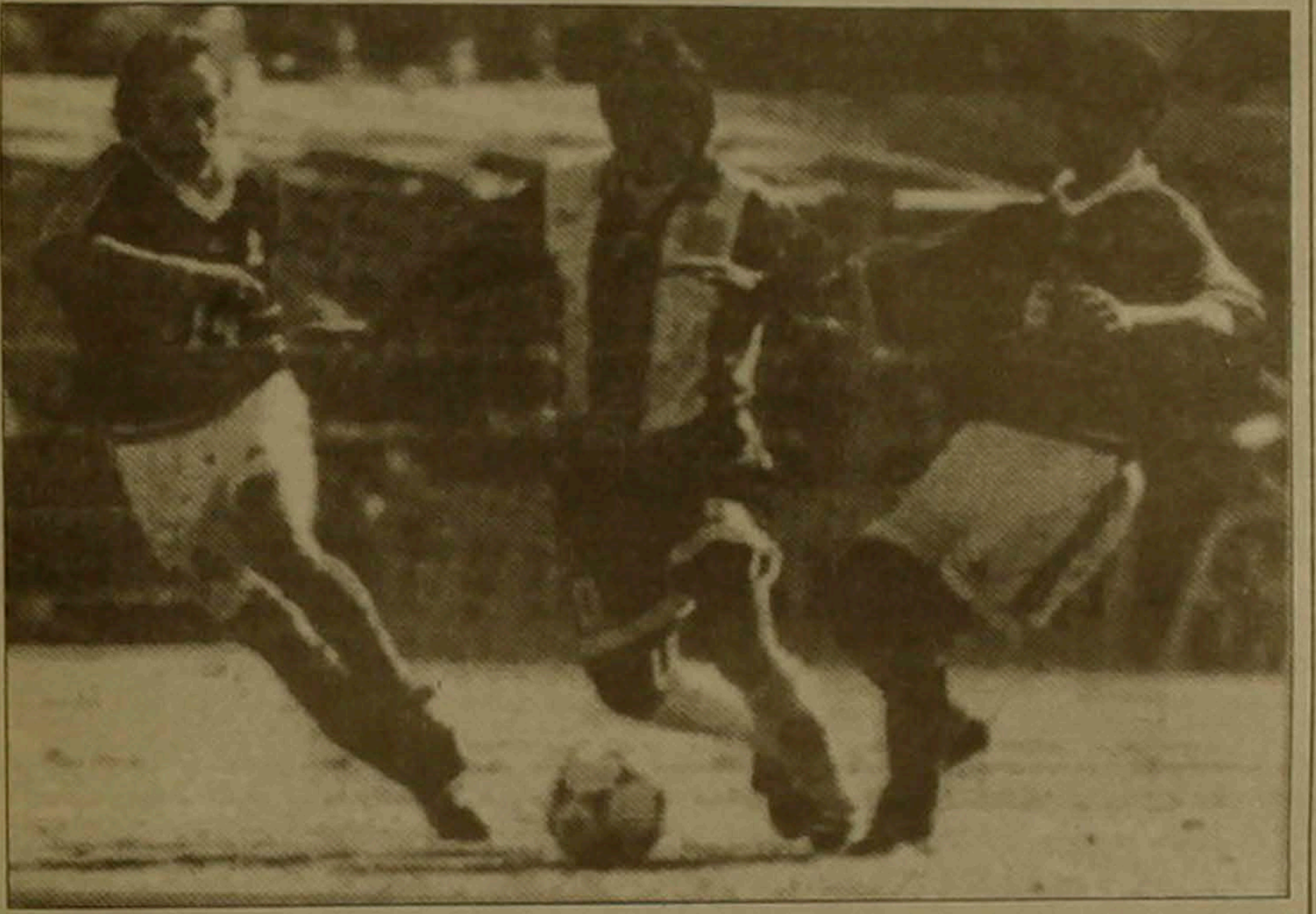

Ֆուտբոլի աշխարհի առաջնությունում Ալեն Պողոսյանը եւ Յուրի Ջորկաեֆը էապես նպաստեցին Ֆրանսիայի հավաքականի հաջողությանը: Աշխարհի չեմպիոն դարձած Ֆրանսիայի հավաքականում երկու հայ ֆուտբոլիստների ներկայությունը աննախադեպ երեւույթ համարելով, «Ֆրանս-Արմենի» ամսագիրն իր վերջին համարում զետեղել է հարցազրույցներ Յուրիի եւ Ալենի մայրերի հետ:

Ստորեւ ներկայացնում ենք Յուրիի մոր՝ Մարի Ջորկաեֆի հարցազրույցը:

- Տիկին Ջորկաեֆ, ո՞վ է Յուրին:

- Յուրին իմ կրտսեր որդին է, մի սովորական տղա, որը սիրում է պարզ բաներ, ողջամիտ եւ նրբանկատ մարդ է, թեեւ շատ վճռական է գործում:

- Դուք նրան դրդե՞լ եք ֆուտբոլ խաղալ:

- Թեեւ հոր՝ «Ջուկիի» հետ նա մշտապես եղել է ֆուտբոլային միջավայրում, եւ ես ու ամուսինս միշտ աջակցել ենք նրան, բայց մենք երբեք չենք փորձել նրան դրդել անպայման ֆուտբոլիստ դառնալ: Մի կողմից դժվար կլիներ կանխատեսել նման մեծ հաջողություն, բայց մյուս կողմից հարկավոր է մշտապես ընտրությունը թողնել երեխաներին:

- Յուրին ինչպե՞ս է զգում իր հայությունը:

- Նրա հայությունը որեւէ ստույգ բան չէ, դա նրա մեջ է: Ընտանիքը, անշուշտ, որոշ դեր խաղացել է, բայց շատ բաներ բխում են անձամբ նրանից: Նա մտածում է հայավարի, եւ երբ 1998 թ. մայիսի 29-ին (Ֆրանսիայի խորհրդարանում Հայոց ցեղասպանության ճանաչման օրը) գոլ խփեց Մարոկկոյի թիմի դարպասը, մեծ հրճվանք ապրեց եւ ապա ի խորոց սրտի շնորհակալություն հայտնեց նախագահ Շիրակին:

- Դուք հետեւե՞լ եք աշխարհի ամբողջ առաջնությանը:

- Ես ներկա եմ եղել բոլոր մրցախաղերին, բացի Սաուդյան Արաբիա-Ֆրանսիա խաղից: Ներկա էին Ջորկաեֆի ընտանիքի անդամները եւ մերձավոր բարեկամները:

- Ինչպիսի՞ ապրումներ ունեցաք եզրափակիչի օրը:

- Սովորականի պես շատ լարված էի, թերեւս ավելի շատ, քան Յուրին խաղադաշտում: Հանդիպման ընթացքում չէի կարողանում խոսել, բայց եզրափակիչ սուլոցից հետո ամենքիս լեզուներն ազատություն ստացան:

- Յուրիի մանկության տարիների հետ կապված որեւէ զվարճալի դեպք հիշո՞ւմ եք:

- Երբ երեխաները (Դենին եւ Յուրին) մոտ 20 տարի առաջ վերադարձան Կապույտ խաչի ճամբարից, նրանք տան սենյակներում քայլեցին «եռագույնը» ձեռքներին: Դա ինձ համար անչափ խորհրդանշական էր եւ աննկարագրելի ուրախություն պատճառեց ամենքիս: Այսօր էլ, երբ որդուս տեսնում եմ խաղադաշտում, կրկին հիշում եմ դա եւ ինքս ինձ մտածում, թե արդյո՞ք երազի մեջ չեմ:

Նույն ամսագրից որոշ կրճատումներով ներկայացնում ենք նաեւ Ալենի մոր՝ Ժյուլի Պողոսյանի հարցազրույցը:

- Մի քանի բառով ինչպե՞ս կնկարագրեք ձեր որդուն:

- Ալենը դյուրին բնավորություն ունի: Նա մարդամոտ է: Մեր տանը մշտապես հյուրեր են լինում: Կարող եմ ավելացնել, որ նա շատ վճռական է: Երբ գլուխը մի միտք է մտնում, դժվար է նրան տարհամոզել եւ անհնար է հակաճառել: Նա հորից ժառանգել է առատաձեռնություն եւ բարի բնավորություն:

- Ալենը ո՞ւմ է պարտական իր մարզական վերելքի համար: Որպես ծնող դուք նրան խրախուսե՞լ եք խորանալ ֆուտբոլի ասպարեզում:

- Փոքր հասակում Ալենն ընդունակ էր տարբեր մարզաձեւերում: Բայց նա ընտրեց ֆուտբոլը: Կարծում եմ ճիշտ վարվեց: Մենք ուզում էինք, որ նա ուսումն ավարտի եւ մարզական կարիերա սկսի: Եվ նա ավարտեց միջնակարգը:

- Ինչպե՞ս սկսվեց նրա ֆուտբոլային կարիերան:

- 12 տարեկանում նա սկսեց խաղալ Դինի թիմում: Երբ 16 տարեկան էր, երեք ակումբներ «Օսերը», «Նիսը» եւ Մարսելի «Օլիմպիկը» նրան առաջարկեցին խաղալ իրենց կազմում: Նա ընտրեց վերջինը: Եռամյա մասնագիտական ուսուցումից հետո մեկ տարի խաղաց «Օլիմպիկում»: Երբեք չէի կարող երեւակայել, որ նա նման բարձունքների կհասնի, անչափ հպարտանում եմ նրանով: Աշխարհի առաջնության օրերին ամենուրեք Ֆրանսիայի հավաքականին էի հետեւում որդուս քաջալերելու համար:

- Նա Ձեզնից խորհուրդ հարցնո՞ւմ է իր կարիերայի հետ կապված կարեւոր որոշումներ ընդունելիս:

- Նա այդ մասին խոսում է ինձ հետ, եւ ես հայտնում եմ իմ կարծիքը: Բայց Ալենը բավականաչափ մեծ է եւ գիտե, թե ինքն ինչ պետք է անի: Նա կարողանում է կշռադատված մտածել:

- Հոր՝ *Ժերարի մահը թերեւս ծանր* կորուստ էր Ալենի համար:

- Իրոք, Ժերարն ամենուրեք հետեւում էր որդուն: Հոր մահը, անշուշտ, խորապես ազդեց Ալենի վրա: Այն ժամանակ 1993 թ., Ալենը 23 տարեկան էր: Ժերարը որդուն մշտապես ասում էր ոչ թե «լավ է, շարունակիր», այլ «դու կարող ես ավելին անել»:

- Իր հայկական արմատները հետաքրքրո՞ւմ են արդյոք Ալենին: Նա ինչպե՞ս արձագանքեց Ազգային ժողովում Հայոց ցեղասպանության ճանաչման փաստին:

- Իր հայկական ծագումով նա պարտական է հորը: Որքան ինձ հայտնի է, Ալենը երբեք չի զբաղվել հայ համայնքի կյանքով: Մանկության տարիներին նա Հայաստանով չէր հետաքրքրվում: Բայց ներկայումս ցանկանում է ավելի շատ բան իմանալ իր արմատների մասին: Գիտեմ, որ դիտել է Անրի Վեռնոյի «Մայրիկ» ֆիլմը: Բայց առհասարակ Ալենը շատ չի խոսում այդ մասին:

- Դուք շփվո՞ւմ եք հայկական ծագումով անձանց հետ:

- Երբ մենք մամուլի կրպակ ունեինք Ալպ դը Օտ Պրովանսում, հայերի հետ ծանոթ չէինք: Բայց հաճախ Մարսել էինք մեկնում սուջուխ եւ բաստուրմա գնելու:

- Չնայած իր ժողովրդականությանը, Ալենը նո՞ւյնն է մնացել մերձավորների հանդեպ:

- Այո: Նա իրեն հասարակ է պահում եւ մշտապես հեռաձայնում է ինձ: Մտերմորեն կապված է ավագ եղբոր՝ Դիդիեի հետ: Վերջին 5 տարիներին Ալենի ընկերուհին Լետիցիան է:

- Որեւէ զվարճալի դեպք հիշո՞ւմ եք կապված Ալենի հետ:

- Փոքր հասակում նա չարաճճի էր: 12-13 տարեկանում մոտոցիկլետ ուներ: Մի օր փորձեց դրանով ցատկել գետի վրայով, բայց ընկավ ջրի մեջ: Միայն գլուխն էր երեւում: Երբ ջրից դուրս եկավ, ես մի լավ քոթակեցի նրան: Երեւի դա տպավորվել է նրա հիշողության մեջ, քանի որ վերջերս ինձ պատմեց այդ մասին:

Պ. Ռ.

ԱՐՑԱԽ

Մրցեցին սեղանի թենիսիստները

Ստեփանակերտում անցկացվեց սեղանի թենիսի Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բաց առաջնությունը, որին մասնակցեցին Արցախի բոլոր շրջանների, ինչպես նաեւ Երեւանի, Գյումրիի, Վանաձորի մարզիկները:

Թե՛ տղամարդկանց, թե՛ կանանց թիմային մրցապայքարում հաղթեցին երեւանցի սեղանի թենիսիստները: Վանաձորի ներկայացուցիչները երկու հաշվարկում էլ երկրորդ տեղեր գրավեցին: Տղամարդկանց մրցաշարում 3-րդ տեղը գրավեց Գյումրիի թիմը, կանանցից 3-րդ մրցանակակիրներ դարձան ստեփանակերտցիները:

Ինչ խոսք, Հայաստանի Հանրապետության փոքր ռակետի վարպետների մասնակցությունը ոչ միայն մեծ հետաքրքրություն հաղորդեց առաջնությանը, այլեւ պրոպագանդեց մարզաձեւը, նպաստեց տեղի սեղանի թենիսիստների վարպետության բարձրացմանը:

Մրցումներին ներկա գտնվեցին Լեռնային Ղարաբաղի ղեկավարներ: Հայաստանի սեղանի թենիսի ֆեդերացիայի նախագահ Ռոբերտ Ասատրյանին ընդունեց եւ հետը զրույց ունեցավ ԼՂՀ նախագահ Արկադի Ղուկասյանը:

ԲԱՍԿԵՏԲՈԼ

Վճռական խաղերից առաջ

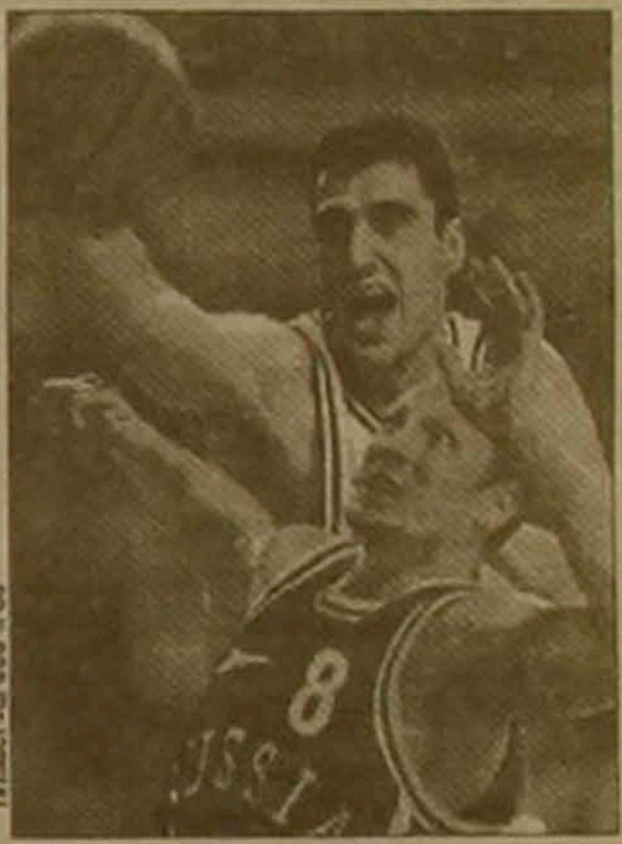

Հունաստանի մայրաքաղաք Աթենքում ընթացող բասկետբոլի աշխարհի առաջնությունում ավարտվեց նաեւ երկրորդ փուլը: Երկու խմբերում ընդգրկված 12 թիմեր իրենց հարաբերությունները որոշեցին շրջանային մրցակարգով անցկացված մրցաշարերում:

Վերջին տուրի խաղերում այսպիսի արդյունքներ գրանցվեցին. «E» խումբ- Հարավսլավիա-Հունաստան՝ 70–56, Ռուսաստան-Կանադա՝ 81–72, Իտալիա-Պուերտո Ռիկո՝ 68–63, «F» խումբ-ԱՄՆ-Ավստրալիա՝ 96–78, Իսպանիա-Լիտվա՝ 86–80, Արգենտինա-Բրազիլիա՝ 86–76: Խմբերում թիմերը տեղեր գրավեցին հետեւյալ հերթականությամբ՝ «E» խումբ-1. Հարավսլավիա՝ 9 միավոր, 2. Ռուսաստան՝ 9, 3. Հունաստան՝ 8, 4. Իտալիա՝ 8, 5. Պուերտո Ռիկո՝ 6, 6. Կանադա՝ 5 միավոր, «F» խումբ-1. ԱՄՆ՝ 9, 2. Իսպանիա՝ 9, 3. Լիտվա՝ 8, 4. Արգենտինա՝ 7, 5. Ավստրալիա՝ 7, 6. Բրազիլիա՝ 5 միավոր:

Երկօրյա հանգստից հետո խմբերում 1–4-րդ տեղեր գրաված հավաքականները կվիճարկեն 1–8-րդ, մյուսները՝ 9–12-րդ տեղերը: Այս փուլում բոլոր խաղերը կանցկացվեն փլեյ-օֆ մրցակարգով:

Ուժեղագույնների խմբում քառորդ եզրափակիչ խաղերում կհանդիպեն հետեւյալ զույգերը՝ Հարավսլավիա-Արգենտինա, Ռուսաստան-Լիտվա, Հունաստան-Իսպանիա եւ ԱՄՆ-Իտալիա:

9–12-րդ տեղերի համար առաջին խաղերում կմրցեն Պուերտո Ռիկո-Բրազիլիա, Ավստրալիա-Կանադա զույգերը:

Այս խաղերը տեղի կունենան վաղը՝ հուլիսի 7-ին:

Արդեն որոշվել են 13–16-րդ տեղեր գրաված հավաքականները՝ 13. Նիգերիա, 14. Ճապոնիա, 15. Սենեգալ, 16. Հարավային Կորեա:

ԲՌՆՑՔԱՄԱՐՏ

Խաղերի բռնցքամարտի չեմպիոնները

Նյու Յորքում անցկացված Բարի կամքի 4-րդ խաղերի ամենահետաքրքիր մարզաձեւերից մեկը բռնցքամարտն էր:

Հատկապես մեծ հաջողության հասան ԱՄՆ-ի եւ Կուբայի բռնցքամարտիկները, որոնք 4-ական ոսկե մեդալ նվաճեցին: Խաղերի 1-ական չեմպիոն ունեցան Ղազախստանը, Ուզբեկստանը, Ռուսաստանը եւ Իտալիան:

Բարի կամքի խաղերում Հայաստանի միակ ներկայացուցիչը՝ վանաձորցի Վախթանգ Դարչինյանը, 51 կգ քաշային կարգում դարձավ բրոնզե մեդալակիր:

Ահա բոլոր քաշային կարգերի չեմպիոններն ու մրցանակակիրները:

48 կգ՝ 1. Մ. Ռոմերո (ԱՄՆ), 2. Ա. Նալբանդյան (Ռուսաստան), 3–4. Ս. Կազակով եւ Ռ. Վելասկո (Ֆիլիպիններ):

51 կգ՝ 1. Ե. Յալոեւ (Ղազախստան), 2. Ռ. Բենիտես (ԱՄՆ), 3–4. Դ. Մեդինա (ԱՄՆ) եւ Վ. Դարչինյան (Հայաստան):

54 կգ՝ 1. Թ. Տուլյակով (Ուզբեկստան), 2. Վ. Ֆոնս (Կուբա), 3–4. Ա. Ռոդրիգես եւ Խ. Մ. Կրուս (երկուսն էլ՝ ԱՄՆ):

57 կգ՝ 1. Տ. Շեֆելդ (ԱՄՆ), 2. Ա. Կոզլովսկի (Ռուսաստան), 3–4. Մ. Էվանս (ԱՄՆ) եւ Ա. Միկիչով (Ռուսաստան):

60 կգ՝ 1. Մ. Կինդելեն, 2. Ջ. Հադսոն (երկուսն էլ՝ ԱՄՆ), 3–4. Ա. Լեոնով եւ Ա. Մալետին (երկուսն էլ՝ Ռուսաստան):

63,5 կգ՝ 1. Ռ. Ջ. Ուիլյամս, 2. Ի. Էլդեր (երկուսն էլ՝ ԱՄՆ), 3–4. Դ. Պավլյուչենկով եւ Պ. Գվասալիա (երկուսն էլ՝ Ռուսաստան):

67 կգ՝ 1. Ա. Միշին (Ռուսաստան), 2. Լ. Մոսլի (ԱՄՆ), 3–4. Մ. Էսպինյո (ԱՄՆ) եւ Ռ. Գուերրա (Կուբա):

71 կգ՝ 1. Խ. Հեռնանդես (Կուբա), 2. Հ. Հայդարբեկով (Ռուսաստան), 3–4 Ջ. Թեյլոր եւ Դ. Վիլսոն (երկուսն էլ՝ ԱՄՆ):

75՝ կգ 1. Ա. Հեռնանդես (Կուբա), 2. Ժ.-Պ. Մենդի (Ֆրանսիա), 3–4. Դ. Ստրելչինին (Ռուսաստան) եւ Դ. Յարբեկով (Ուզբեկստան):

81 կգ՝ 1. Ի. Ալվարես (Կուբա), 2. Օ. Անդերսոն (ԱՄՆ), 3–4. Ե. Մակարենկո եւ Դ. Լեբեդեւ (երկուսն էլ՝ Ռուսաստան):

91 կգ՝ 1. Ֆ. Սավոն (Կուբա), 2. Դ. Վիլյամսոն (ԱՄՆ), 3–4. Ի. Կշիշին (Ռուսաստան) եւ Մ. Թենն (ԱՄՆ):

91 կգ-ից բարձր՝ 1. Պ. Վիդոզ (Իտալիա), 2. Ա. Ռուբալկաբա (Կուբա), 3–4. Դ. Դյագիլեւ (Ռուսաստան) եւ Դ. Գուինն (ԱՄՆ):

ԲԱԺԻՆԸ ՎԱՐՈՒՄ Է
ՌԱԶՄԻԿ ԱՎԱԳՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Օրվա հետքով

ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆ

Ըստ «Էկոնոմիստի», Թուրքիա-Արեւմուտք հարաբերություններում առաջին քայլը պետք է անի Արեւմուտքը

ԵՐԵՎԱՆ, 5 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ - ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ: Անգլիական «Էկոնոմիստ» թերթը հոդվածաշար է հրապարակել Թուրքիայի մասին: Հոդվածաշարում նշվում է, որ թուրքական պետությունը Աթաթուրքի պաշտամունքը ստեղծել է նույնքան պարզունակ, որքան Լենինի պաշտամունքն էր ԽՍՀՄ-ում: «Դպրոցներում ամեն առավոտ թուրք աշակերտները պետք է իրենց հավատարմությունը հայտնեն Թուրքական Հանրապետության հիմնադրին: Հորինվում են բարի պատմություններ նրա մանկության մասին: Ամենուր, նաեւ ռեստորաններում, կախված են Աթաթուրքի դիմանկարները»:

Մինչդեռ 1980-ականներից տնտեսության ազատականացման պատճառով, գրում է թերթը, ազգայնականությունը կորցրել է իր հենարանը, խամրել է Աթաթուրքի պաշտամունքը: Աթաթուրքի ժամանակ արգելված էր մզկիթների կառուցումը, բայց այժմ ամեն տարի կառուցվում են ապշեցուցիչ թվով՝ 5000 մզկիթներ, այսինքն նկատվում է նահանջ Աթաթուրքի պատգամներից: Աթաթուրքը իր բացարձակ իշխանությունը օգտագործել է արեւմտյան օրենքներ եւ արժեքներ Թուրքիա ներմուծելու համար: Բայց արգելել է բազմակուսակցական կարգերը, ինչը Թուրքիայի ներկայիս սերունդը չի ընդունում: Նոր թուրքերը ցանկանում են հրաժարվել այն խաբկանքից, ինչը տասնամյակներ եղել է Աթաթուրքի իմիջի հենարանը,- նշում է «Էկոնոմիստը»:

Թերթը նշում է, որ չնայած Թուրքիան ունի Արեւմուտքի կարիքը, իսկ Արեւմուտքը Թուրքիայինը, բայց այդ կապը կանգնած է խզման վտանգի առաջ: Եվրոպան ունի Թուրքիայի կարիքը, քանի որ այդ երկրի տնտեսությունը իր հզորությամբ 16-րդն է, իսկ բանակը՝ 2-րդը: Արեւմուտքին Թուրքիան պետք է, քանի որ տարածաշրջանում կարող է ժողովրդավարական մահմեդական երկրի օրինակ լինել: Առանց Արեւմուտքի Թուրքիայի կառավարման համակարգը կարող է կտրուկ շրջադարձ կատարել, երկիրը կարող է ունենալ Հարավսլավիայի կամ Բոսնիայի վախճանը, նշում է «Էկոնոմիստը»՝ կարծիք հայտնելով, որ Թուրքիա-Արեւմուտք հարաբերություններում առաջին քայլը պետք է անի Արեւմուտքը՝ Եվրոմիությանն անդամակցելու ավելի մեծ հնարավորություններ տալով Թուրքիային: Նշվում է, թե դրա համար Թուրքիան ցանկության դեպքում կարող է հանձնել պահանջվող քննությունը, այն է՝ առաջին, քրդական խնդիրը, որը Թուրքիան կարող է լուծել, եթե լուրջ քայլեր կատարի քրդաբնակ տարածքների տնտեսական զարգացմանը զարկ տալու ուղղությամբ: Եվ երկրորդ՝ Կիպրոսի հարցը կլուծվի, եթե Թուրքիան համաձայնի վերամիավորել կղզին՝ վերադարձնելով գրավյալ տարածքների մի մասը եւ կղզուց հանելով իր զորքերը: Դժվար Թուրքիան թույլ կտա, որ Կիպրոսի հույներն ու թուրքերը բանակցեն հավասարի կարգավիճակով: Եվ հնարավոր է, որ արդյունքում հիմնվի թույլ կապերով համադաշնություն, որի թուրքական եւ հունական հատվածները ունենան ինքնակառավարման տարբեր մակարդակ:

Հոդվածաշարում նշվում է, թե 20 տարի առաջ, երբ Օջալանը հիմնեց PKK-ն, նպատակ ուներ հիմնել անկախ Քրդստան Թուրքիայի, Իրաքի, Սիրիայի եւ Իրանի քրդաբնակ տարածքների միավորմամբ: Օջալանը հաջողությամբ մարտնչում է թուրքական բանակի դեմ եւ նկատելի առաջընթաց է կատարել աշխարհի դիվանագիտական բեմում: PKK-ն ու քրդական հարցն անհնար է անտեսել, գրում է թերթը: Օջալանը այժմ կարծես պատրաստ է հրաժարվել քրդական անկախ պետության գաղափարից ու բանակցել քրդերի քաղաքական ու մշակութային իրավունքների շուրջ: Ըստ «Էկոնոմիստի», Օջալանը կուզենար նմանվել Յասեր Արաֆաթին եւ ավելի խաղաղ մոտեցումներով ձգտել հարցի լուծմանը:

Թեեւ ամերիկացիները դեռեւս արհամարհում են քրդերին, բայց քրդերը հաջողություններ ունեն Եվրոպայում: Եվրոպայում քրդերը ձգտում են քաղաքական բարեկամներ գտնել, եւ, ըստ թերթի, Գերմանիայի գլխավոր դատախազը այս տարեսկզբին ասել է, թե PKK-ի անդամները, հակառակ Թուրքիայի վարչապետի ձգտումների, ահաբեկիչներ չեն: Քրդերը Բելգիայում ունեն մի հեռուստաալիք, որը հեռարձակվում է Լոնդոնից քրդերեն երեք բարբառներով, թուրքերեն եւ անգլերեն: Բելգիայի եւ Մեծ Բրիտանիայի իրավապահ մարմիններին չի հաջողվում Թուրքիայի պահանջով ապացուցել, թե հեռուստաալիքը ղեկավարում է PKK-ն եւ, որ այն ֆինանսավորվում է «կեղտոտ» փողերով: «Էկոնոմիստը» նշում է, թե միայն Լոնդոնի 25 հազար քրդերը տարեկան 820 հազար դոլար են հավաքում, իսկ Գերմանիայի քրդերը՝ 4 մլն. դոլար: Քրդերը եկամուտներ են ստանում անօրինական կերպով դեպի Արեւմուտք մարդկանց փոխադրելու եւ թմրանյութերի առեւտրով զբաղվելու շնորհիվ, իսկ Թուրքիայի կառավարությունը դրա առջեւ գրեթե աչք է փակում, քանի որ շատ պաշտոնյաներ են ընդգրկված այս առեւտրում: Թուրքական բանակի ղեկավարությունը մերժում է PKK-ի հետ բանակցել, բայց բանակի շատ գեներալների կարծիքով անհնար է մարտադաշտում վերջնականապես հաղթել քրդերին: Եթե Թուրքիան Օջալանի հետ մեկտեղ բանակցի նաեւ քրդական մյուս խմբավորումների ղեկավարների հետ ու քննարկի քրդերին որեւէ ինքնավարություն տալու հարցը, ապա չափավորական քրդերի շարքերը կհամալրվեն, գրում է «Էկոնոմիստը»:

ՉԵԽԻԱ

Վացլավ Հավելի կյանքը վտանգված է

Սկիզբը էջ 1

Եվ եթե նախկին այլախոհ դրամատուրգի Հավելի ինքնազգացողությունը չկարգավորվի, ապա հայտնի չէ, թե ով է օգոստոսի 19-ին նորընտիր խորհրդարանի անդրանիկ նիստում ներկայացնելու նախարարների նոր թիմին: Այդ օրը կներկայացվի նաեւ կառավարության ծրագիրը: Վարչապետ Զեմանն իր նոր ծրագրով պատրաստվում է պայքարել տնտեսական հանցագործությունների եւ իշխանության համակարգում տարածված կաշառակերության դեմ: Նախատեսվում են նաեւ լուրջ տեղաշարժեր սոցիալական ոլորտում, մասնավորապես բյուջետային հիմնարկների նվազագույն աշխատավարձի չափի բարձրացում: Արտաքին քաղաքականության ոլորտում առաջնային են համարվելու Սլովակիայի եւ ՆԱՏՕ-ի անդամ պետությունների հետ կապերի զարգացումը: Թեեւ արդեն առաջին անհաջողությունն է գրանցվել Չեխիայի նոր արտգործնախարար Յան Կավանի եւ Գերմանիայի արտգործնախարար Քլաուս Քինկելի միջեւ Բեռլինում կայացած հանդիպման ժամանակ: Գերմանական կողմը վիրավորվել է չեխ վարչապետ Զեմանի այն հայտարարությունից, որով հավասարության նշան է դրվել սուդեթական գերմանացիների եւ ծայրահեղականների միջեւ: Քինկելն, իհարկե, բարի է գտնվել եւ հավաստիացրել, որ Բոննը չի խանգարի չեխերին Եվրոպական միություն մտնելու բանակցություններում: Այս միջադեպը չի կարող չանհանգստացնել չեխերին, քանի որ գերմանական կապիտալն այսօր իր տիրապետող եւ կայուն տեղն ունի ներքին շուկայում: Բացի այդ, մի անգամ Արեւելքից երես թեքած չեխերն այլեւս ետ գնալու ցանկություն ոչ միայն չունեն, այլեւ դեռ երկար տարիներ չեն ունենա: Իսկ Եվրոպական միության լիիրավ անդամ դառնալու համար նրանց Հավելի պես այցեքարտ է պետք:

Պրահայի զինվորական հոսպիտալից ստացվող վերջին հաղորդագրությունները նախագահ Վացլավ Հավելի վիճակի մասին այնքան էլ հուսադրող չեն: Ավստրիացի վիրաբույժ Էռնստ Բողներն ապրիլին Ինսբրուկում չեխ նախագահի հաստ աղիքի վիրահատությունից հետո հուլիսի վերջին կրկին վիրահատեց նրան աղիքին դրված արհեստական խողովակը հանելու նպատակով: Բայց արագ զգացնել տվեցին նախկին վիրահատությունների հետեւանքները: Դեռ 1996-ին նրա թոքերից հեռացվել էր չարորակ ուռուցք: Երկուշաբթի օրն արձանագրվեց ոչ միայն սրտի աշխատանքի խանգարում, այլեւ թոքաբորբի նշաններ: Նույն օրը նա կրկին տեղափոխվեց վերակենդանացման բաժանմունք, միացվեց արհեստական շնչառություն: Հավելին արդեն չորրորդ անգամ ենթարկեցին «տրախեոտոմիայի»: Վերջին տեղեկությունների համաձայն, նրա ջերմությունը 38-ից չի իջնում: Ով կհաղթի կյանքի՞ եւ մահու այս հերթական պայքարում Հավելը, թե բնությունը, կանխագուշակել չարժե, բայց դժվար է Չեխիայի մոտ ապագան պատկերացնել առանց նրա միջազգային հեղինակության ու անձնական կապերի:

ՀՈԲԵԼՅԱՆ

«Ես սովոր չեմ այսքան գովեստի»

Սկիզբը էջ 1

Բոլորը հանձնեցին հոբելյարին իրենց ուղերձն ու հուշանվերները: Իսկ Սունդուկյան թատրոնի գլխավոր ռեժիսոր Վ. Շահվերդյանն ավելացրեց նաեւ, որ Պ. Զեյթունցյանը մեծամասամբ պատկանում է թատրոնին եւ շուտով ԹԳՄ-ը հենց Սունդուկյանի թատրոնի բեմում կտոնի կոնցեպտուալ թատերագրի 60-ամյակը, իր իսկ պիեսների հերոսների մասնակցությամբ, ուր գլխավոր դերում հանդես կգա Պ. Զեյթունցյանը: Բարեմաղթանքներին գումարվում էր ելույթներն ընդմիջող թատերական բեմադրություններից հատվածներ՝ կատարումը Գուժ Մանուկյանի, Վլադիմիր Մսրյանի, Տիգրան Ներսիսյանի եւ Մարի Պալյանի ասմունքով: Իսկ լավագույն նվերը մատուցեց օպերայի եւ բալետի մեներգչուհի Անահիտ Մխիթարյանը՝ հանձնելով տնօրենության կողմից նվիրված «Գոհար Գասպարյան» հուշամեդալը՝ Բ. Կանայանի «Օրոր» երգի հետ միասին: Անակնկալ էր նաեւ Դ. Աղայանի դպրոցի տնօրեն Աննա Բարիկյանի ողջույնը. չէ՞ որ 50 տարի առաջ հոբելյարը սովորել է հենց այդ դպրոցում: Ամփոփիչ խոսքով ելույթ ունեցավ գրականագետ Ալ. Թոփչյանը՝ կարեւորելով Պ. Զեյթունցյանի գրական հարուստ ժառանգությունը, որի հիմնական խնդիրն ազատության ձգտումն է արտահայտված նրա բոլոր ստեղծագործություններում: Այնուհետեւ ձայնը տրվեց Պերճ Զեյթունցյանին.

– Շնորհակալություն եմ հայտնում ՀԳ միությանը եւ բոլոր ներկաներին այս երեկոյի համար: Ես սովոր չեմ այսքան գովեստի եւ բարի խոսքեր իմ հասցեին լսելու, մանավանդ մի երեկոյի ընթացքում, բայց ինչ մեղքս թաքցնեմ, հաճելի էր: Ըստ երեւույթին սկսնակ ծերության ախտանիշն է սա, կամ ինքս իմ հանդեպ ավելի նրբանկատ լինելու դեպքում՝ տարիքն առնելու ախտանշան: Ես ուրախ եմ եւ հպարտ, որ պատկանում եմ 60-ականների սերնդին: Եվ ուզում եմ նշել իմ սերնդակիցներից երեք հոգու, որոնք, ավաղ, մեզ հետ չեն՝ Սուրեն Գալշոյան, Մանուկ Մնացականյան եւ Վարդգես Պետրոսյան: Իսկ իմ առաջին քայլերը խրախուսել են Նաիրի Զարյանը, Սաղաթել Հարությունյանը եւ Ռաֆայել Արամյանը, որ առաջինն են ձեռք մեկնել: Այսօր հատկապես շնորհակալ եմ նրանց եւ բոլորին այս ջերմ ու տպավորիչ երեկոյի համար ե՛ւ իմ գրչակից ընկերներին ե՛ւ իմ սերնդակից ակադեմիկոսներին, իսկ Սունդուկյանի ու Հր. Ղափլանյանի թատրոնները մտել եմ ինչպես իմ տունը: Եվ վերջին ուզում եմ ավելացնել՝ ես սիրում եմ ձեզ եւ սիրում եմ բոլորին: Եթե հավատաք խոսքիս՝ տասնապատիկ շնորհակալ եմ:

ՄԱՐԻԵՏԱ ՄԱԿԱՐՅԱՆ

Չի գրանցվել ...

«Ազգի» օգոստոսի 4-ի համարում Ռուբեն Բաղալյանի «Եհովայի վկաներ, ովքեր են նրանք եւ ինչ են ուզում մեր ժողովրդից» վերնագրով հոդվածը լայն արձագանք է գտել ընթերցողների մոտ: Սակայն, նրանցից ոմանք ճիշտ չեն ընկալել հեղինակի մի արտահայտությունը եւ ենթադրել են, ինչպես տեղեկացանք որոշ հեռախոսազանգերից, որ, իբր, ՀՀ կրոնից գործերի խորհուրդը արդեն իսկ գրանցել է «Եհովայի վկաներ» կազմակերպությունը: Մինչդեռ մեր հոդվածագիրը հստակորեն գրել էր. «Պատկերացնենք մի այսպիսի դժոխային իրավիճակ. ՀՀ կառավարությանը կից կրոնից գործերի խորհուրդը գրանցել է բոլոր կրոնական կազմակերպություններին եւ նույնիսկ աղանդներին՝ «Եհովայի վկաներին» եւ էլի ուրիշների»: Այնպես որ, տագնապի պատճառ չկա: «Եհովայի վկաները» չի գրանցվել:

ԲԱՑ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՃՅՈՒՂ (ԲՀԻՕՀՀՄ)

ԲՀԻՕՀՀՄ-ը հայտարարում է ազգային նախագծերով մրցույթ «Կանանց վաճառքը» թեմայով:
Մինչեւ 5 հազար դոլար գումարի չափով շնորհները տրվելու են 2 տիպի ծրագրերի՝

1. Հօգուտ հիմնախնդրի լուծմանն ուղղված ազգային նախաձեռնությունների ստեղծման կամ զարգացման: Ծրագրի նպատակն է աջակցել կանանց վաճառքի հիմնահարցի վերաբերյալ հասարակության իրազեկ դարձնելու նախաձեռնություններին, այդ երեւույթի զոհերին օգնություն տրամադրելու, իրավական եւ տնտեսական բարեփոխումներ կատարելուն:

2. Բուդապեշտի Տրանսազգային սեմինարից ստացված գրավոր եւ վիդեո նյութերի թարգմանությանը եւ տարածմանը եւ նման այլ նյութերի տարածմանը:

Դիմումները պետք է ներկայացվեն ԲՀԻՕՀՀՄ-ի գրասենյակ մինչեւ 1998 թ. սեպտեմբերի 1-ը:

Անհրաժեշտ տեղեկությունների եւ դիմումի նյութերի համար դիմել
Երեւան 19, Այգեձորի 53բ
Հեռ. 27 21 19, 27 17 13
Հեռ/ֆաքս 151 088

ՀԹՄՄ «Վարդգես եւ Ռիտա Պալյան» մրցանակների հանձնման արարողություն

Օգոստոսի 7-ին, ժամը 14:00-ին, Երեւանի պետհամալսարանի գիտխորհրդի նիստերի դահլիճում (կենտրոնական շենք, 5-րդ հարկ) տեղի կունենա Հայաստանի Թեքեյան մշակութային միության «Վարդգես եւ Ռիտա Պալյան» ամենամյա մրցանակների հանձնման արարողություն, բարերարուհու ներկայությամբ:

ԱՃՈՒՐԴ: Աճուրդային կարգով վաճառվում է «Քվանտ» ՓԲԸ-ի գույքը. մետաղահատ հաստոցներ 14 հատ, մեկ զոդման մեքենա եւ մեկ փայտյա տնակ, 2 մետաղյա պահարան: Աճուրդը տեղի կունենա Վանաձորի ժողդատարանում, օգոստոսի 11-ին, ժամը 11-ին: Լրացուցիչ տեղեկությունների համար զանգահարել 5-27-34 կամ 2-35-88:

«ՍՓՅՈՒՌ» ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ - ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
հեռախոսով (589167, 581351) - պարբերաբար հրատարակվող տեղեկագրքերով - մագնիսական սկավառակներով - INTERNET ցանցով (http://www.arminco.com/spyur)

«Տիգրան Մեծ» հրատարակչության տպարան, Երեւան-23, Արշակունյաց 2. Գրանցման թիվ 65. Դասիչ 69149. Պատվեր 879. Տպաքանակ՝ 3500. Ստորագրված է տպագրության՝ 5. 08. 1998. Գինը՝ 100 դրամ

digitised by A.R.A.R.@